РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ

ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН

БРОЈ **6**

2012.

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од двадесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за Индок и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и при том бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:
http://bpp.uzzpro.gov.rs
БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:
http:// www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html
Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:
http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу на следећим пунктовима:

1. Немањина бр. 22-26,
   телефон: 3616-296, 3613-734 , 363-1620, 363-1104/лок. 1620 и 1104

2. Андрићев венац бр. 1,
   библиотека, телефон: 3043-078

   или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења

Сарадници: Видосава Шундић, документалиста система базе података
Гордан Горуновић, референт
Вера Ловић, оператер
Дејан Станојловић, референт
Радмила Тубин-Михајловић, оператер
Јелена Васиљевић, референт

Компјутерска обрада: Радинка Мићновић, програмер софтверских решења и Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА:

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ
РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

1. Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и града Београда

2. Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе

3. Преглед садржаја нових бројева часописа

4. Преглед старих публикација

5. Преглед нових књига

6. Листа најчитанијих књига

1

ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Уредба о оснивању Канцеларије за праћење послова председавања Генералном скупштином Уједињених нација, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2012

Одлука Уставног суда Републике Србије којом се утврђује да одредбе члана 13. став 1. у вези са чланом 12. став 1. тачка 6) и члана 16. став 2. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, Службени гласник Републике Србије бр. 88/2009, нису у сагласности са Уставом, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Одлука о именовању генералног секретара председника Републике, Небојше Родића, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2012

Одлука Уставног суда Републике Србије којом се утврђује да одредба члана 3. став 1. Правила за примену Одлуке о утврђивању критеријума и мерила за оцену стручности, оспособљености и достојности и за поступак преиспитивања одлука првог састава Високог савета судства о престанку судијске дужности, Службени гласник Републике Србије бр. 35/2011, у делу који гласи: „уз сагласност министра правде“, није у сагласности са Уставом, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2012

Решење о постављењу директора Канцеларије за праћење послова председавања Генералном скупштином Уједињених нација, Александра Радосављевића, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2012

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о потврђивању мандата посланика у Скупштини Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 19/2012

Одлука о избору председника Скупштине Аутономне Покрајине Војводине, Иштвана Пастора, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 19/2012

Одлука о избору потпредседника Скупштине Аутономне Покрајине Војводине, Браниславе Белић, Миливоја Вребалова, Душана Јаковљева, Ђорђа Милићевића, Ане Томанове Маканове и Милана Ћука, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 19/2012

Одлука о именовању секретара Скупштине Аутономне Покрајине Војводине, Милорада Гашића, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 19/2012

Одлука о изменама и допунама Извештаја о укупним резултатима избора за посланике у Скупштину Аутономне Покрајине Војводине расписаних за 6. мај 2012. године, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 19/2012

Решење о утврђивању броја контролних листова за избор посланика у Скупштину Аутономне Покрајине Војводине по већинском изборном систему на поновљеном гласању, расписаном за 18.мај 2012. године, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 16/2012

Решење о утврђивању броја гласачких листића за избор посланика у Скупштину Аутономне Покрајине Војводине по већинском изборном систему на поновљеном гласању, расписаном за 18.мај 2012. године, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 16/2012

Извештај о укупним резултатима избора за посланике у Скупштину Аутономне Покрајине Војводине расписаних за 6. мај 2012. године, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 18/2012

Службени лист града Београда

Одлука о додели мандата одборника у Скупштини града Београда, Службени лист града Београда бр. 31/2012

Извештај о укупним резултатима избора за одборнике Скупштине града Београда, одржаним 6. маја 2012. године, Службени лист града Београда бр. 31/2012

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о начину и поступку утврђивања износа просечне пондерисане малопродајне цене цигарета, дувана за пушење и осталих дуванских прерађевина, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе Сува планина, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о додели подстицајних средстава за развој бренда у Републици Србији у 2012. години, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о додели подстицајних средстава за развој брендова у области манифестација и услуга у Републици Србији у 2012. години, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о утврђивању Годишњег програма развоја саветодавних послова у пољопривреди за 2012. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о условима и начину коришћења подстицајних средстава за подршку набавке основног стада у овчарству и козарству у 2012. години, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о условима и начину коришћења подстицајних средстава за подршку набавке основног стада у свињарству у 2012. године, Службени гласник Републике Србије
бр. 55/2012

Уредба о коришћењу подстицаја за подршку развоју пољопривредне и прехрамбене производње кроз сертификацију система безбедности и квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла у 2012. години, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о изменама Уредбе о утврђивању Програма кредитне подршке за развој ратарства, воћарства, виноградарства и повртарства у 2012. години кроз субвенционисање дела камате, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о коришћењу подстицајних средстава за тов свиња у 2012. години, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о коришћењу подстицајних средстава за тов јунади у 2012. години, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о измени Уредбе о подстицању пољопривредне производње путем кредитне подршке кроз субвенционисање дела камате у 2012. години, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о изменама и допунама Уредбе о утврђивању Програма кредитне подршке за инвестициона улагања у пољопривредну механизацију и опрему у 2012. години кроз субвенционисање дела камате, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о изменама и допунама Уредбе о утврђивању Програма кредитне подршке за развој сточарства у 2012. години кроз субвенционисање дела камате, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о изменама Уредбе о висини накнаде за коришћење неметаличних сировина за добијање грађевинског материјала за 2012. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о изменама и допунама Уредбе о условима, начину и поступку отуђења или давања у закуп грађевинског земљишта у јавној својини Републике Србије, односно аутономне покрајине, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о допуни Уредбе о ценама услуга које плаћају корисници услуга и посебних накнада за обављање послова које врши Агенција за безбедност саобраћаја, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Уредба о проглашењу Специјалног резервата природе „Тителски брег“, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2012

Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене система хидроелектрана на Ибру, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2012

Уредба о посебним условима промета одређене робе, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2012

Уредба о утврђивању Програма коришћења средстава за решавање стамбених потреба и друге програме интеграције избеглица у 2012. години, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2012

Уредба о измени Уредбе о коективном коефицијенту, највишем процентуалном увећању основне плате, критеријумима и мерилима за део плате који се остварује по основу радног учинка, као и начину обрачуна плате запослених у здравственим установама, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2012

Одлука о изменама Одлуке о седишту Управе царина, оснивању, почетку и престанку рада царинарница, царинских испостава, одсека и реферата, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Одлука о врстама девиза у којима се плаћају републичке административне таксе код дипломатско-конзуларних представништава Републике Србије и о висини курса динара за прерачунавање динарских износа такси у девизе, Службени гласник Републике Србије
бр. 55/2012

Одлука о врсти, обиму и начину испоруке података и докумената који се уступају без накнаде државним органима и организацијама, органима аутономних покрајина и јединицама локалне самоуправе, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2012

Одлука о изменама Одлуке о распореду и коришћењу средстава за реализацију пројеката Националног инвестиционог плана утврђених Законом о буџету Републике Србије за 2012. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2012

Одлука о издавању и основним обележјима кованог новца апоена од 20 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2012

Одлука о пуштању у оптицај кованог новца апоена од 1, 2, 5, 10 и 20 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2012

Одлука о измени и допунама Одлуке о јединственој тарифи по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2012

Одлука о допуни Одлуке о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2012

Одлука о изменама и допуни Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2012

Одлука Уставног суда Републике Србије којом се утврђује да одредба члана 38а Закона о порезима на имовину , Службени гласник Републике Србије бр. 26/2001, није у сагласности с Уставом, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2012

Одлука о утврђивању послова платног промета у вези са готовином које може да обавља агент и о условима за обављање тих послова, Службени гласник Републике Србије
бр. 60/2012

Одлука о управљању токовима готовине, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2012

Одлука о изменама Одлуке о највишим ценама лекова за употребу у хуманој медицини, а чији је режим издавања на рецепт, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2012

Правилник о висини накнада за вршење техничког надзора над бродовима унутрашње пловидбе, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о квалитету сирове нафте, производа од кафе, сурогата кафе и сродних производа, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о начину утврђивања усаглашености предмета од драгоцених метала на основу прописане документације, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о знаку произвођача, увозника, односно заступника и ознаци финоће, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о начину ванредног прегледа мерила, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о измени Правилника о одређивању царинских органа за царињење одређених врста робе или спровођење одређених поступака, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о дозволама и центрима за обуку ваздухопловних диспечера, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о захтевима за примену протокола за пренос порука о лету, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о оперативној дозволи и заједничким правилима за обављање јавног авио-превоза, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о осмотреним метеоролошким подацима за израду ваздухопловних аеродромских климатолошких информација, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о ватрогасно-спасилачкој служби и ватрогасно-спасилачком обезбеђењу на аеродромима, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о пријављивању догађаја у цивилном ваздухопловству, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима и начину издавања и важења сертификата за пружање услуга у ваздушној пловидби, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о изменама и допунама Правилника о успостављању система безбедносних гаранција за рачунарске програме пружалаца услуга у ваздушном саобраћају, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о преузимању прописа Европске уније о заједничким правилима за управљање протоком ваздушног саобраћаја, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о дозволама контролора летења и центрима за обуку, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о утврђивању захтева за размак говорних канала ваздух-земља, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о утврђивању Програма мера заштите здравља биља за 2012. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Правилник о садржини Регистра туризма и документацији потребној за регистрацију и евиденцију, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Правилник о садржини захтева за издавање лиценце и условима и начину издавања свечане форме лиценце за организовање и реализовање туристичких путовања у земљи и иностранству, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Правилник о изменама и допунама Правилника о програму и начину полагања стручног испита за туристичког водича и туристичког пратиоца, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Правилник о утврђивању Листе српских стандарда из области опште безбедности производа, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Правилник о одређивању послова који се сматрају старим и уметничким занатима, односно пословима домаће радиности, начину сертификовања истих и вођењу посебне евиденције издатих сертификата, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2012

Правилник о измени и допунама Правилника о утврђивању Плана издавања пригодних поштанских марака и вредносница и мотива редовних издања поштанских марака и вредносница, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2012

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима за обављање послова оверавања мерила, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2012

Правилник о изменама Правилника о ученичким и студентским кредитима и стипендијама, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2012

Правилник о измени и допуни Правилника о ограничењима и забранама производње, стављања у промет и коришћења хемикалија које представљају неприхватљив ризик по здравље људи и животну средину, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2012

Правилник о начину достављања и обрасцу пријаве потраживања доспелих неизмирених обавеза друштвених предузећа по извршним пресудама за потраживања из радних односа, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2012

Правилник о условима и нормативима за пројектовање стамбених зграда и станова, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2012

Правилник о начину и поступку за расписивање и спровођење урбанистичко-архитектонског конкурса, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2012

Правилник о организацији семинара унапређења знања, спровођењу испита провере знања и вођењу Регистра издатих дозвола (лиценци) за инструктора вожње, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2012

Правилник о ценама болесничког дана за продужену рехабилитацију у стационарним здравственим установама специјализованим за рехабилитацију, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2012

Правилник о изменама и допунама Правилника о сталном изабраном суду (Арбитражи) при Привредној комори Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2012

Правилник о утврђивању цена и накнада за одређене врсте здравствених услуга које се пружају на секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2012

Правилник о условима, критеријумима и мерилима за закључивање уговора са даваоцима здравствених услуга и за утврђивање накнаде за њихов рад за 2012. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2012

Правилник за катастарско класирање и бонитирање земљишта, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2012

Правилник о изменама и допунама Правилника о начину обрачунавања и плаћања акцизе, врсти, садржини и начину вођења евиденција, достављања података и састављања обрачуна акцизе, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2012

Упутство о изменама Упутства за спровођење Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2012

Исправка Правилника о изменама и допунама Правилника о тарифи Комисије за хартије од вредности, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2012

Исправка Правилника о аеродромима, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2012

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Покрајинска уредба о изменама Покрајинске уредбе о платама постављених лица и покрајинских службеника на руководећим радним местима, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 19/2012

Покрајинска уредба о изменама Покрајинске уредбе о платама покрајинских службеника на извршилачким радним местима и намештеника, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 19/2012

Службени лист града Београда

Решење о висини премије за набавку и одгој првотелки у 2012. години, Службени лист града Београда бр. 29/2012

Решење о висини премије за млеко у 2012. години, Службени лист града Београда
бр. 29/2012

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Одлука о измени Одлуке о максималном броју запослених у органима државне управе, јавним агенцијама и организацијама за обавезно социјално осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Одлука о изменама и допунама Статута Републичког фонда за здравствено осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2012

Правилник о Номенклатури лабораторијских здравствених услуга на примарном, секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2012

Правилник о садржини, начину одређивања и додељивања јединственог броја за потребе социјалног осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2012

Правилник о изменама и допунама Правилника о Листи лекова који се прописују и издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2012

Правилник о изменама и допунама Правилника о стандардима за примену појединих цитостатика и одређених специфичних лекова за лечење малигних обољења осигураних лица Републичког завода за здравствено осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2012

Исправка Правилника о изменама и допунама Правилника о медицинској рехабилитацији у стационарним здравственим установама специјализованим за рехабилитацију, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Исправка Правилника о изменама и допунама Правилника о условима и висини трошкова за издавање лиценци за обављање послова у области безбедности и здравља на раду, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2012

Исправка Правилника о медицинско-техничким помагалима која се обезбеђују из средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2012

Службени лист града Београда

Решење о измени и допуни Решења о распореду радног времена у Градској управи града Београда, Службени лист града Београда бр. 29/2012

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних академских студија који се финансирају из буџета за високошколске установе чији је оснивач Република за школску 2012/2013. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма мастер академских студија који се финансирају из буџета за високошколске установе чији је оснивач Република за школску 2012/2013. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних студија који се финансирају из буџета за високе школе струковних студија чији је оснивач Република за школску 2012/2013. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Правилник о изменама и допунама Правилника о упису ученика у средњу школу, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Правилник о изменама Правилника о смештају и исхрани ученика и студената, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Правилник о преласку са аналогног на дигитално емитовање телевизијског програма и приступу мултиплексу у терестричкој дигиталној радиодифузији, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2012

Правилник о критеријумима за стицање статуса истакнутог уметника, односно истакнутог стручњака у култури, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2012

Правилник о стандардима услова за остваривање посебних програма у области предшколског васпитања и образовања, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2012

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник о школском календару за основне школе са седиштем на територији Аутономне Покрајине Војводине за школску 2012/2013 годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 18/2012

Правилник о школском календару за средње школе са седиштем на територији Аутономне Покрајине Војводине за школску 2012/2013 годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 18/2012

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом исплаћеним у априлу 2012, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2012

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом исплаћеним у мају 2012. године, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2012

Податак о висини просечне месечне зараде без пореза и доприноса исплаћене у периоду јануар – мај 2012. године, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2012

Индекси потрошачких цена за мај 2012. године, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2012

Службени лист града Београда

Показатељ повећања потрошачких цена у априлу 2012. године, Службени лист града Београда бр. 29/2012

2

СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ, СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКА УПРАВЕ У 2012. ГОДИНИ

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	ПОЛИТИКА	+	+
2.	ДАНАС	+	+
3.	БЛИЦ	+	+
4.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ	+	+
5.	НИН	+	+
6.	КУРИР	+	
7.	PRESS	+	
8.	ВРЕМЕ	+	+
9.	АЛО	+	

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	+	+
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ	+	
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ	+	
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА	+	

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ: лист за књижевност и друштвена питања	+	
2.	PC PRESS	+	
3.	ФИНАНСИЈЕ: стручни часопис за теорију и праксу финансија	+	
4.	ГЕРОНТОЛОГИЈА: часопис Геронтолошког друштва Србије	+	

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД	+	
2.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ	+	
3.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	+	
4.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА	+	
5.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЈАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА	+	
6.	САОПШТЕЊА РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ	+	

3

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА НОВИХ БРОЈЕВА ЧАСОПИСА

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА

БИЛТЕН
ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА
Фебруар 2012

Београд, Април 2012.

САДРЖАЈ

ТЕКУЋА МАКРОЕКОНОМСКА И ФИСКАЛНА КРЕТАЊА 4

I **Макроекономска кретања** 11

II **Фискална кретања** 35

Буџет Републике Србије 43

Буџет Војводине 59

Буџети општина и градова 63

Финансијски планови ООСО 69

III **Јавни дуг** 77

IV **Методолошка објашњења** 85

1 | 2012 **Геронтолоīија**

Часопис Геронтолошког друштва Србије

САДРЖАЈ

Предговор | 3

I ИНТЕЛЕКТУАЛНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ У ТРЕЋЕМ ЖИВОТНОМ ДОБУ

Sulejman Hrnjica
ŽIVOTNI CIKLUS I SAMOOSTVARENOST U TREĆEM DOBU | 4
Đurđica Jovović, Miroslav Živić, Milena Milovanović
Doprinos naučnika trećeg životnog doba u naučnoistraživačkom radu u Srbiji | 17
Владимир Гречић
ИНТЕЛЕКТУАЛНИ ПОТЕНЦИЈАЛ НАУЧНЕ ДИЈАСПОРЕ ТРЕЋЕГ ЖИВОТНОГ ДОБА У СЛУЖБИ ДОМОВИНИ | 26
Mirjana Rašević
O PROMOCIJI INTELEKTUALNOG POTENCIJALA STARIJIH | 45
Драгана Динић
ДОПРИНОС НАУЧНИКА И СТРУЧЊАКА ТРЕЋЕГ ЖИВОТНОГ ДОБА РАДУ ГЕРОНТОЛОШКОГ ДРУШТВА СРБИЈЕ У 21. ВЕКУ | 54
Смиљка Исаковић
МУЗИЧАРИ – ПРИРОДНИ ПРЕДСТАВНИЦИ ДОЖИВОТНОГ УСАВРШАВАЊА | 79
Љиљана Манић, Наташа Симеуновић
СТВАРАОЦИ У КУЛТУРИ – ПРОДУЖЕНО ЖИВОТНО ДОБА И МЕДИЈСКА ЕФЕМЕРНОСТ | 91

II ИЗ ГЕРИЈАТРИЈЕ

Dragoslav P. Milošević, Nebojša Despotović, Predrag Erceg, Miodrag Đorđević, Ivana Marković
DEKUBITALNE RANE U KLINIČKOJ GERIJATRIJSKOJ PRAKSI | 99
Nebojša P. Despotović, Predrag Erceg, Dragoslav P. Milošević
GERIJATRIJA U VREME LAZE K. LAZAREVIĆA | 106
Dejan Trailov, Aleksandar Filipović, Dragoslav P. Milošević
DIJAFRAGMALNA HERNIJACIJA ABDOMINALNIH ORGANA - PRIKAZ SLUČAJA | 110

III ГОДИНА 2012 - ЕВРОПСКА ГОДИНА АКТИВНОГ СТАРЕЊА И МЕЂУГЕНЕРАЦИЈСКЕ СОЛИДАРНОСТИ

Лидија Козарчанин
ИЗВЕШТАЈ О АКЦИЈАМА ПРЕДУЗЕТИМ НА НАЦИОНАЛНОМ НИВОУ ПОВОДОМ UNECE-ОВЕ СТРАТЕГИЈЕ РЕГИОНАЛНОГ СПРОВОЂЕЊА (RIS) МАДРИДСКОГ МЕЂУНАРОДНОГ ПЛАНА АКЦИЈА У ВЕЗИ СА СТАРЕЊЕМ (MIPAA) | 116
Nataša Todorović, Milutin Vračević
GODINA 2012-EVROPSKA GODINA AKTIVNOG STARENJA I MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI | 152

IV ПРИЛОЗИ

ПРВИ САЈАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ У СРБИЈИ | 162
ПИСМО О НАМЕРАМА ГЕРОНТОЛОШКОГ ДРУШТВА СРБИЈЕ | 165

4

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све изражајнијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотека Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посреди књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектиру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1. МИСАО: књига 38, Београд, 1932.

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

МИСАО

УРЕДНИК В. ЖИВОЈИНОВИЋ

КЊИГА ТРИДЕСЕТ ОСМА

СВЕСКА 289—296

ВЛАСНИК СМИЉА ЂАКОВИЋ

БЕОГРАД, 1932

Волтер и Њутон*)

Госпође и Господо,

Свима вама биће више мање познато да је Волтер био песник, романсијер, историк и филозоф. Многи од вас знају да је Волтер осим тога био велики противник религије и борац за људска права и за слободу. Али мали је број оних којима је познато, да је Волтер био и добар познавалац егзактних наука, и да је не само био њихов популаризатор, већ да је покушавао да и сам самостално на њима ради.

Њутон је једна тако велика фигура у историји егзактне науке, да је његово име познато и ономе који ништа изближе незна о његовим доктринама.

Тема мога данашњег предавања биће Волтер као пропагатор и популаризатор Њутонових идеја. Предавање ће бити подељено у неколико одељака. У првоме од њих биће укратко изнет живот Волтеров и дата општа карактеристика његове духовне делатности. У другом биће укратко описан живот Њутонов и окарактерисана његова научна делатност. У трећем изнећемо како је двогодишње бављење Волтерово у Енглеској било повод за пропагандистичку акцију његову у корист Њутона. У четвртом видећемо у чему се је састојала та пропагандистичка акција. У петом биће говора о француском преводу Њутонових Принципа, који је приредила Волтерова пријатељица мадам ди Шатле. Напослетку у завршној примедби биће укратко формулисан општи закључак из целог излагања.

I

Волтер је рођен у Паризу 1694-е. Његов отац био је најпре бележник, затим финансијски чиновник и племић. Млади Arouet (то је фамилијарно име Волтерово, Волтер је доцније књижевно име) био је послан да студира гимназију у језуитском колежу Louis le Grand. По свршетку гимназијских студија отац му је био намењио да студира права. Али је Волтер нашао да је студија многобројних закона, који су му изгледали бесмислени и противуречни, досадна, и права

*) Јавно предавање одржано на Народном Универзитету у Београду 29-ог Новембра 1931-ве год.

је убрзо напустио. Ипак студија закона била је по Волтера од извесне користи у његовим доцнијим многобројним парницама. За казну отац га је послао у Хаг, где је наишао на своју прву љубав, којој је писао своје прве љубавне стихове. По повратку у Париз Волтер постаје књижевник. Због једне сатиричне песме на тадашњег регента Филипа Орлеанског (кога је доцније хвалио) Волтер буде послан у бастиљу, где је одлежао затвор од једанаест месеци. У затвору је довршио свој чувени еп *Хенријаду* и започео своју трагедију *Едипа*. Завршивши је по изласку из затвора ова трагедија постиже такав успех на позорници да му поред славе доноси прву краљевску пензију (доцније су дошле друге). У својој 27-ој години Волтер је већ славан књижевник. Иако примљен у највишем друштву, влади и полицији он је непрестано сумњив. Услед увреде коју је нанео једном високом племићу, Волтер поново доспева у бастиљу, али сада остаје у њој само неколико дана: влада га осуђује на прогонство из Париза. Али како је Волтер још израније имао намеру да иде у Енглеску, он се одлучује да ту своју намеру сада и оствари. После двогодишњег бављења у Енглеској, Волтер се враћа у Француску у којој остаје пуних 22 године. У том времену Волтер публикује, поред многобројних драма, своја прва два историјска дела (о Карлу XII-ом и Essais sur les moeurs). Он се приближује двору и добија титулу дворског историографа и пензију. У то време пада и његово познанство са мадам ди Шатле, с којом живи шеснаест година заједно све до њене смрти (1749).

По смрти своје пријатељице, Волтер се одазива позиву Фридриха II и остаје у Берлину две године. После подужег путовања по Немачкој, одлази у Швајцарску, и настањује се напослетку стално у Фернеју, близу француско-швајцарске границе, где остаје више од 20 година. У том периоду Волтер је европска духовна величина и духовни владар Француске. Тек пред своју смрт 1778-е Волтер долази у Париз где му се, и поред непријатељског држања двора, приређује дочек какав никада никоме није био приређен. Као што је с правом речено, овај дочек представља у ствари почетак француске револуције.

Волтер је био универзалан дух: епски и драмски песник, новелист, романсијер, критичар, полемист, историчар, филозоф, социолог, познавалац Математике, Астрономије и Физике. Његова песничка дела немају за нас онај значај који су имала за његове савременике. Ипак као књижевник он остаје први прозни француски писац. Као полемичар и критичар он је ненадмашан: никада црква и позитивна религија нису имале таквог противника какав је био Волтер.

II

Исак Њутон родио се је Децембра 1642-е у Волсторпу, једном малом селу у грофовији Линколн у Енглеској. Отац му умре на неколико месеци по венчању; кад му се мати после две године преудала, Њутон је остао код своје баке у селу, која се слабо бринула за његово духовно образовање. У својој 12-ој години ступио је Њутон у грађанску школу у варошици Грентему, где се у почетку није одликовао ни знањем ни вредноћом; али кад се јави частољубље у њему поста први ђак. У својим слободним часовима Њутон се радо бавио механичким радовима, правећи сунчанике, воденице и др. По навршеној 15-ој години Њутон се враћа својој кући у село, где му је мати, поставши удовица по други пут, дошла поново да живи. Мати је желила да јој син обрађује земљу, али Њутон није показивао никаквог интереса за то. Напослетку по савету ујака, који је био парох у једном оближњем месту, мати га поново шаље у Грентем да доврши школу. По завршетку њеном Њутон одлази на универзитет у Кембриџ где се у чувеном Тринити Колеџу одаје математичким студијама. Учитељ у математици био му је чувени Исак Баров, и под његовим утицајем још тада је Њутон дошао до основних идеја свога рачуна флуксија. Пошто је постао магистар, буде 1862 постављен за професора математике на самом колеџу на место Барова, који се својевољно повукао.

Први радови Њутонови били су на пољу Оптике: проналазак телескопа (1671) учинио је те је одмах изабран за члана краљевског друштва у Лондону, а проналазак разног преламања боја при пролазу беле сунчане светлости кроз призму (1672) учинио је име Њутоново познатим у целом ученом свету. Још у 1666-ој г. бавио се је Њутон проблемом гравитације. Али своју претпоставку идентитета теже са снагом која Месец одржава на његовој путањи око Земље могао је Њутон да потврди тек 1682-е год., када је Пикар у Француској дошао до тачних података односно полупречника Земљине лопте. Тада Њутон започиње писање свога великог механичко-астрономског дела „*Philosophiae naturalis princip a mathematica*" које излази 1687-е год. Ово дело убрзо је у Енглеској стекло извесан број одлучних обожавалаца и присталица, али је на универзитетима њеним још задуго владала доктрина Декартова. Теорија гравитације, садржана у овом делу, призната је на континенту тек после Њутонове смрти, у току осамнаестог века. Својим оптичким и математичким радовима Њутон је међутим стекао велико признање у Енглеској: био је постављен за управника краљевске ковнице у Лондону (где се настанио 1703-е), биран је више пута за члана парламента, постао је председник краљевског друштва, и то остао све до своје смрти. Умро је 1727 год.

у дубокој старости од 85 година. Сахрањен је у Вестминстерској цркви. На надгробном споменику његовом налази се поред осталог и натпис: Hic depositum quod mortale fuit Isaaci Newtoni.

Њутон је један од највећих стваралачких генија које је човечанство произвело (generis humani decus). Продужујући радове Галилејеве на Механици, он је Механици као науци дао њен дефинитивни облик. А применом закона гравитације, који је он пронашао и формулисао, на небеска тела, Њутон је довршио астрономску зграду коју су започели и изграђивали: Коперник и Кеплер.

III

У победи Њутонове теорије гравитације на континенту има битног удела Волтер. Одмах по свом доласку у Енглеску — он је стигао још на време да присуствује пратњи Њутоновој — он се поред осталог одаје и озбиљним филозофским, математичким и природњачким студијама. И у свом Lettres anglaises (или Lettres philosophiques), које је најпре публиковано у Лондону 1733-е, од 24 писма шест су посвећена Бекону, Локеу и Њутону. За Волтера Енглеска је земља у којој се слободно мисли и у којој се може научити да се слободно мисли: „Она привлачи моју пажњу зато што је произвела једног Њутона, Локеа, Тилостона, Милтона и многе друге велике људе, мртве или живе, чија слава у оружју, у политици или књижевности заслужује да се рашири ван граница овог острва."

Енглеска писма Волтерова представљају у ствари његову објаву рата француском апсолутизму и католицизму. Стога није чудо што је то дело, када се идуће 1734-е појавило у Француској, било осуђено од парламента и спаљено. Али је дело имало огромног утицаја у Француској, у којој је обожавање Енглеске од тада па за читавих шесет година било у моди.

IV

У Lettres philosophiques излаже Волтер само укратко идеје Њутонове. Резултатима научног испитивања Њутоновог он је посветио једно специјално дело под насловом: „*Eléments de la philosophie de Neuton*, mis a la portée de tout le monde." Прво издање овог дела изашло је у Амстердаму 1738-е, а друго из основа прерађено и проширено издање у Паризу 1741-е.

У доба када је Волтер публиковао ова своја два дела у Француској је владала у објашњењу планетских кретања доктрина Декартова. По тој доктрини материја је идентична са простором, по њој празног простора нема, кретање се преноси непосредним додиром с једног материјалног делића

на друго и свако кретање се збива у затвореној линији. Да би објаснио кретање планета Декарт је претпоставио, да постоји једна фина материја која испуњава интерпланетарне просторе, т. ј. да постоји једна небеска течност (или етар) у којој пливају небеска тела. Сва кретања у етеру збивају се у прстенастим круговима или вихорима (les tourbillons). Вихор који се налази око Сунца својим кретањем приморава све планете да се око овога крећу. Као што се у води у већим вихорима образују самостално мањи, тако се и у општем вихору Сунчаног система појављују мањи око планета: ти мањи вихорови покрећу месеце око њихових планета. Вихор који се креће око Земље не само што приморава Месец да се око ње креће, него приморава и тела у близини њене површине да падају на ниже у правцу центра Земљиног.

Њутонова теорија планетских кретања почива на принципима директно супротним Декартовим. По Њутону простор између небеских тела потпуно је празан. Сваком делићу материје припада способност привлачења другог делића по закону обрнуте сразмере са квадратом остојања, и то та се привлачна снага врши не додиром већ непосредно кроз празан простор. На основу ових принципа и Кеплерових закона планетска кретања се дају не само објаснити него и прорачунати и унапред предвидети. Претпоставка вихора не само да је излишна него, по Њутону, она стоји у противречности са Кеплеровим законима.

У својим Енглеским Писмима Волтер на духовит начин истиче сву разлику која у објашњењу небеских појава постоји између Декарта и Њутона: „Кад Француз дође у Лондон он налази врло велику разлику како у филозофији тако и у већини других ствари. У Паризу он је оставио свет пун материје; овде налази потпуно празне просторе. У Паризу виде васиону испуњену самим етерским вихорима, док овде у истом простору владају невидљиве силе гравитације... У Паризу притисак Месечев производи плиму; у Лондону напротив море гравитира ка Месецу; тако да кад Парижани траже од Месеца плиму, господа у Лондону хоће у исто доба осеку."

У својим „Елементима" Волтер, пошто је у првих неколико глава изложио оптику Њутонову, прелази на излагање његове теорије гравитације. У другом издању дела, излажући генезу те теорије, он први износи познату причу о паду јабуке, паду који је довео Њутона на мисао о свеопштој гравитацији, и додаје да је ту причу чуо од Њутонове нећаке г-ђе Кондјут. Волтерови Елементи израђени су тако прегледно и излажу тако убедљиво Њутонову доктрину, да се и данас могу с коришћу и са задовољством читати.

То је дело први пут изнело контроверзу Декарт—Њутон пред широку публику и знатно допринело паду Декартовог система и усвајању Њутонових идеја у Француској. Не само да је Декартов систем у току осамнаестог века у Француској дефинитивно напуштен, него је знатан број великих француских научника, почев од Мопертуиса и Клероа, продужио да изграђује Њутонову доктрину много успешније него што је то био у Енглеској случај, и велико дело Лапласово, публиковано при крају тога века, било је завршна фаза у томе развићу.

V

Али Волтер је учинио Њутону још једну услугу: под његовим утицајем његова пријатељица *мадам ди Шатле* превела је Њутонове принципе на француски.

Мадам ди Шатле била је једна од високих госпођа тадашњег француског друштва. Била је удата за маркиза ди Шатле са којим је имала двоје деце. Кад се упознала са Волтером била јој је 27 година. Духовита, лепа, високо образована, она је хтела да буде слављена и да остане бесмртна. И једно и друго донела јој је њена веза са Волтером. Да буде слављена пријатељство једног писца као што је био Волтер било је довољно. Да остане бесмртна требало је да придође још и сопствени напор: мадам ди Шатле имала је да стекне велико знање из алгебре и геометрије, да би била у стању да преведе једно тако тешко научно дело као што је Њутоново. И она је свој задатак испунила са потпуним успехом: међу преводима Њутоновог латинског дела на модерне европске језике њен је превод најверније и најлакши за читање.

Тај је превод публикован после њене смрти 1759-е у две свеске под насловом: „*Principes mathématiques de la Philosophie naturelle*", par feue Madame la Marquise du Chastelet. Издање је приредио сам Волтер и додао му не само оду посвећену пријатељици, коју је раније био публиковао у „Елементима", него и нарочити предговор.

*

Да завршим. Волтер је троструко заслужан по Њутона: он га је увео у Француску, он га је популарисао у Француској, он му је нашао најбољег преводиоца.

Др. Бранислав Петронијевић

Један осврт на савремену Индију

— Смисао националистичког покрета —

За последњих сто и двадесет година од свих земаља дањњег истока Индија је постала главни предмет научног испитивања Европе. Овај интерес за Индију (изгледа парадоксално) дошао је после економског продирања европских сила, нарочито Енглеске, која се тамо учврстила 1857 год.

Освајачи Индије нису се из почетка занимали културом и цивилизацијом Индије. Праотаџбина Аријеваца била је само погодан терен за трговце, мисионаре и авантуристе који су тражили у „драгом алем-камену" богаство. Тек почетком XIX века постаје живљи интерес за Индију у културном погледу, захваљујући напорима великих индолога, као што су били Sir W. Jones, Capeler, Deussen, Max Müller, Winternitz и многи други.

После више од једног века напорног рада, после свестраних испитивања и истинских напора показало се да Индија није само трезор материалног богаства, него и неисцрпан извор кристалних и дубоких идеја, духовног стремљења и интелектуалне живости.

Сасвим је природан процес који се за последњих стотину година одиграо у Индији. Прелаз од једног општег апатичног сна ка свесном израђивању једне националне свести и разумевању мисије Индије. Ипак не треба изгубити из вида да национализам у Индији није дошао као нешто одвојено, него као самоникао из вековних духовних доктрина старе Индије о смислу човековог живота, слободи духовној и општој оријентацији духовног човека. Стога неће бити без интереса да изложимо неколико карактеристичних ствари које детерминирају садање превирање у Индији и да укажемо на неколико чињеница без којих је немогуће разумети савремено стање Индије.

За или против Европе, подразумевајући и тенденције савремене европске цивилизације и културе, није алтернатива савременог индиског мислиоца. Слична питања ретко постављају индиски мудраци, књижевници и уметници. Индиски дух креће се у далеко ширим хоризонтима идеја; његово схватање суштине људских односа и социалне поделе далеко је интересантније и пуније, него многобројни системи у Европи.

Насупрот „реалном" схватању света и живота — који је донекле карактеристика европске мисли и делатности, Индија и данас живи у некој врсти полусна; нејасно опажење тока ствари и феномена и данас је карактеристика индиског духа. Живећи још увек у свету идеја и фантазија, прожета митолошким и легендарним елементима, Индија се последњих година сукобила с новим струјама опште човечанске делатности. Дошавши у додир с европском цивилизацијом и културом у вртлогу њеног патриархалног живота, који се одликује кристалним и јасним духовним погледима, она није могла да прими нове погледе и нове методе рада и живота. У земљи где је фантазија тесно везана с реалношћу, још се није могла извршити кристализација појмова са свесним схватањем једне нове епохе, — производ западног ума и западњачке делатности, — која се назире и оцртава у све већем и пунијем животном импулсу. Док је Јапан, „народ са два лица", за релативно кратко време примио све битне одлике механизиране европске цивилизације, услед повољних прилика и жилавије отпорности расне, дотле је Индија тек почела да улази у европска схватања и културне делатности.

Па ипак је чудновато, и поред горње примедбе, како да се објасни да је столетна фантазија у Индији могла да створи величанствене храмове, предубоку религију и ненадмашну филозофију. Политика, наука и уметност нису такође страни индиском духу. Само њихова намена и примена имају други смисао и други облик од европског. Хиљадугодишња индиска цивилизација и култура не само што је оставила трага, него се њени елементи све више испољавају у културном и мисаоном кругу европске интелектуалне елите. Почев од најстаријих мудраца, о којима говоре Веде, па до модерних тумача индиске мисли Вивекананде, Гандиа и Тагоре осећа се тенденција да се стара аријевска култура помири са европском, ма да последња није ништа друго до један изданак културног стремљења Аријаварте, земље Аријеваца. Довести у склад основне духовне, виталне проблеме с проблемима садашњости, помирити нескладности између мисли и акције, јесте једна од основних мудрости не само индиског духа него и свих оних „оријенталних" струја, чије ефекте и ми овде почињемо да осећамо и тумачимо.

Дух је протежнији од материје — основна је интуиција индоариске расе. Ова два принципа, иако привидно у непрекидном рату нису ништа друго до поларност једног принципа-Браме, о коме говоре сви индиски мислиоци и књижевници. Налазећи се изнад добра и зла, ако се тако може рећи-што је банално за Индију — ова земља није никада у току своје историје желела да своје духовне принципе-самосавлађивање, сазнање, правичност и кастне дужности — занемари и погази ради извесних ефемерних ствари, за које ми

страдамо и боримо се целог свог живота. Индија је остарила, дала максимум своје делатности својој деци-Европи-и она сама данас, као изнемогли мудрац посматра своју децу како без скрупула газе оне принципе, који су били руководни за читаву једну расу током хиљаде година. Иначе је неразумљиво и необјашњиво како једним огромним светом од 325 милиона душа управља неколико десетина хиљада војника?

Велика Британија није закорачила у Индију као освајач, пре се може рећи као мисионер и економски фактор. Отуда је њена влада у Индији могла бити трајна и без нарочитих потреса. Уместо непријатељства, које би се могло очекивати између освајача и покореног појавила се нека врста осећања потребе за међусобним разумевањем и поштовањем. И после непуних стотину година, као резултат европског рата, који је изменио схватања и отворио нове видике, јавља се један социално-политички покрет, који није револуционарни, као што би се могло очекивати, него је пре, према речима самог Гандиа, жеља да се изведе једно поравнање, или узајамно покајање између двеју фактора са супротним тежњама. Ганди је карактерисан као револуционар, што је донекле погрешно. Малом броју личности је познато да је пре више сто година постојао један човек — Хиндус —, који је био чувен мудрац и који је отишао из Индије у Лондон да покуша да изведе једно зближење у гледиштима између Европе и Истока. То је био Чандра Дас и он је умирући у Лондону оставио својим сународницима у наслеђе да раде на зближењу и међусобном познавању између Енглеске и Индије. У његовим списима не провејава никаква мржња за Енглеску; напротив, он саветује да се Хиндуси не руководе у својој акцији никаквим другим разлозима осим духовних. И доцније индиски риши-мудраци—, који су путовали по Европи и Америци, нису никада пропустили прилику да нагласе потребу узајамног поштовања и познавања. Није потребно нарочито истицати значајну улогу преминулог Свами Вавеканаде, који је својим предавањима по Европи и Америци успео да заинтересује јавно мишљење за Индију и покаже основне идеале ариске мисли.

И на скорашњој Индиској конференцији „округлог стола" у Лондону, на којој су били окупљени многи виђени Индуси политичари, дискусија се није толико водила око потпуне независности Индије, колико о принципима на којима треба да се базира енглеска управа у Индији. С друге стране, Велика Британија осећала је потребу да нагласи индиском јавном мњењу преко делегата да она има добронаклоне намере према њима (good faith) т. ј. да поврати некадање поверење у погледу њених намера. И као таква ова конференција је донела извесне позитивне резултате, јер је постигнута сагласност у извесним техничким детаљима, али

као и увек приликом сличних конференција, главне идеје које раздвајају два света нису могли наћи конкретног изражаја. Питања духовне слободе, о којој Индија сања, није се могло додирнути и поред настојања извесних индиских делегата. Но сама конференција је једна од оних које само омогућују додир заинтересованих фактора и обично не доноси позитивне резултате. Индијски народи, јер је реч о народима — сами нису сложни у погледу могућности новог поретка ствари у својој земљи, те се резултати конференције не могу судити по говорима и разним предлозима.

За нас је врло важно, у циљу познавања правог стања ствари да осмотримо извесне историско-културне чињенице, без којих је немогуће имати јасну слику о догађајима у Индији.

Историски фактор

Индиска раса није хомогена, као што су на пример Французи или Енглези. Кроз Индију су прошли многи освајачи и оставили дубоког трага на социално-културни живот модерног Хиндуса. И поред традиционалног, челично заштићеног браманског система живота, подела на касте, и данас је врло јака и осећа се у савременом породичном и социалном животу — Индија није могла да очува, сходно својој традицији, чисту аријевску расу, за коју индијски мудраци веле да потиче од самог бога Браме. Разне најезде, а нарочито мухамеданска, изменили су великим делом прилике у Индији као и социално-културне услове. Почетком XVI века Португалци су захватили Индију својом европском робом, пошто су они тада били једна од најјачих поморских нација у то време, имајући као крајњи циљ да Индији наметну и своју политичку превласт. Становништво Аријаварте — данашње Индије, по природи мирољубиво, које траже „божанско царство" није се опирало. Али њихова влада у земљи није била дугог века.

Још раније, Индија је имала још неколико завојевача. Османлије око 1200 године, затим Авганистанце и Турке, али су они махом били асимилирани.

Португалце је истиснула из Индије „Источно индиска компанија", једно јако друштво с далекосежним економским циљевима, протежирано од енглеске владе и чије је седиште било у Лондону. То је било почетком XVII века. Холанђани, који су такође једно време били инсталирани, бачени су на околна острва Индиског океана. Французи су дали више отпора и задржали се дуже времена у Индији, али је и њих победила велика енглеска компанија и они су били одбачени у источну Индију. За читавих сто година ово

енглеско трговачко друштво било је, тако рећи, апсолутни господар на индиском континенту и припремало терен за политичку окупацију Индије. Када је 1857 године избила велика побуна у Индији, парламент Велике Британије одлучио је, првенствено ради заштите британских трговачких интереса, да управу ове земље узму у своје руке.

Тако је Индија постала „најсјајнији драги камен у Британској Империји" како се у Енглеској каже званично и незванично, када се говори о богатству Индије.

Окупације Индије није била тешка ствар, када се има на уму мирољубиви карактер њеног становништва, који је манифестован као такав кроз векове. Изузев неколико полудивљих племена на западној граници, дуж Афганистана, где се још налазе непокорени Вазири и Мадсудхи, Енглеска није никада имала озбиљног отпора против своје окупације Индије. Поменута ратничка племена побунила су се 1919 године, после европског рата, пресекли телеграфске жице и напали индиско становништво, али су Енглези ипак успели да их делимично покоре.

Важно је имати на уму да су Енглези успели да се задрже у Индији најдуже време. Ово долази великим делом због урођене мирољубивости урођеника, као и због склоности за апстрактним стварима, мудровању, религији и филозофији. Опште је признато да су Хиндуси у својој религији и филозофији дали човечанству више него макоји други народ у свету. Не треба заборавити да су се Енглези показали у Индији и као мисионари у најширем смислу те речи. Њихова упорност и енергија, као и свест о божанској мисији Велике Британије у свету и тежња за економским продирањем на Исток имала је свог ефекта и на Хиндусе. Многобројне религиозне-социалне мисије (великим делом приватна иницијатива) биле су јака подршка енглеској политичкој окупацији не само Индије него и других народа. Пасивност индиског елемента је још више постакло Енглезе да постепено уђу у најинтимније стране индиског живота.

Посматрано с ове тачке гледишта, интересантно је навести мишљење великог индиског песника, Рабиндраната Тагоре, коме се сигурно не може оспорити осећање националне свести:

„Кроз магловиту прошлост долази време, када судбина народа неће више бити решавана и моделирана од стране политичара, који су модерни врачеви дипломатије. Сарадња светског ума из дана у дан добија све већу вредност за све националне проблеме. Центар гравитације све више се повлачи од искључиве конференције националних интереса на конференцију моралног суда свих народа. Сваког дана постоје све јасније идеје у нашим умовима да ствари које су

некада сматране суревњиво да припадају и тичу се једне државе у ствари се односе на цело човечанство."

Тако је почео своје излагање овај индиски мудрац, када је био упитан за мишљење о Лондонској конференцији „округлог стола". Он је истовремено осудио Махатму Гандиа што је први пут одбио да узме учешће на конференцији у Лондону. А и сам Ганди, о чијем се „револуционарном национализму" причају толике приче у Европи, мотивишући своје одбијање за учешће на конференцији, тражио је као претходан услов „промену менталитета" садање Енглеске у погледу њене политике према Индији. Дакле, као што се види за Индију су главне духовне вредности, а не политички обзири. Говори се за преминулог индиског мудраца Свами Вивекананду да је казао на самртном часу „Индија је бесмртна, ако истраје у својој тежњи за Богом; ако се овога одрекне ради политике, она ће пропасти".

Социално етнички фактор

Када се говори о Индији и о њеним националистичким тежњама, многи нису упознати с фактом да то није једна хомогена земља и да постоје многобројне племенске разлике с веома развијеним националистичким смислом.

Ако посматрамо доле наведена факта, ово ће бити још јасније.

Британска Индија претставља један огроман континент од 1.805.000 квадратних миља, са преко 325 милиона становника према последњем попису, од којих 90% живе по селима, неписмени и нешколовани. Ово индиско становништво састоји се из 45 народа, који говоре 70 разних језика и које је подељено на 2400 племена и каста. Око 60 милиона пореклом је од старе туранске расе и представља најзаднији елемената у погледу културе. Већина ради најтеже послове и задовољава се шаком пиринча на дан. Један део овог народа сачувао је своју слободу живећи по планинама и шумама и пустињама.

Хиндуса, т. ј. оних који верују у Браму има око 220 милиона. То су прави становници Индије, чија се земља у старини звала Ариаварта (т. ј. земља племића и племенитих) и одакле воде порекло индоевропски народи. Они су дошли са севера као завојевачи пре више хиљаде година (много времена пре Христа). Због унутрашњих заћевица, њихова се земља налазила дуго времена у анархији и живели по социалном систему каста. Зато су и били покорени од муслимана крајем XII века, који су у ствари владали Индијом све до краја XV века. Доласком Енглеза умањиле су се унутрашње свађе и распре, као и кастне разлике, али и данас постоји читав низ предрасуда на којима се базира режим каста.

Осим овога у Индији има 700 феудалних држава и државица, чији међусобни односи нису увек у складу. Њихово становништво од 75 милиона заузима две петине индиског континента. Неке од ових државица су веће и важније (највећа је Хајдерабад са својих 13 милиона становника) док су поједине чисто племенске и независне јединице, без државне свести.

Но главна подела у Индији је религиска. Хиндуса има око 220 милиона, мухамеданаца 70 милиона, већином у северозападним областима Индије. Међусобна нетрпељивост ове две религије често проузрокују оштре и крваве сукобе, ма да они нису увек спонтани. Живећи још увек на племенском и кастном ступњу живота, Индија није могла да изради једну јединствену националну свест. Напротив, међусобни раздори су каткада толико велики да је потребна интервенција Енглеза ради успостављања поретка. Ово нарочито важи за крајеве у којима је измешано хиндуско и муслиманско становништво.

Национализам у ужем смислу те речи и не постоји у Индији. Реч „нација" у Индији није још добила израђени смисао, као код европских народа. Карактеристично је да када један Хиндус говори о национализму он понајчешће везује идеју нације са свечовечанством (Лока-Санграха). Махатма Ганди и његови следбеници нису револуционари и бунтовници против британске превласти у њиховој земљи, они су пре непријатељи хипокризије и лажног односа између домородаца и њихових господара. Спор између Енглеза и Хиндуса је више моралне природе. Ганди тражи независност Индије (Сварај) не ради само независности као такве, него из моралних принципа који су плод учења генерације његових предака.

И сам Ганди је свестан да потпуна независност Индије не би значила слободу (т. ј. унутрашњу, духовну слободу, о којој сањају индиски мудраци) него повод за многобројне класне и расне размирице. Јер, да ли је могуће замислити да једном земљом од преко 300 милиона управљају тако хетерогени елементи из којих се Индија састоји? Образоване класе, маколико да желе независност своје земље, знају врло добро да њихова отаџбина није дорасла да сама собом управља. Поред тога помирљиви духови подвлаче факт, да би Индија услед евентуалног повлачења Велике Британије пала у ропство некој другој страној сили, какво уопште није искусила под владом Енглеза. Ти умерени елементи знају да ће њихова отаџбина стати на своје ноге само онда када се у самој земљи образују снаге које ће бити спремне да приме управу у своје руке и одговорност земље.

Др. Павле Јевтић.

Образовање легенде о кнезу Лазару у старој српској поезији

Да проучавање старе поезије до данас није донело жељених резултата, узрок је томе, и уобичајено догматички строго дељење књижевности на уметну и народну. Израз „народни" у вези с књижевности, као наслеђе из доба романтизма, услед инерције још првенствено означава аутора оне књижевности. Он садржи хипотезу о њеном непосредном пореклу и постању а не истиче, вероватно на жалост за навек, њену анонимност, тек узгред њену популарност, а ни у ком случају у доцнијем средњем веку по читавој Европи образовану супротност „ненародној" књижевности, писаној мртвим, класичним, али и онда већ стварно псеудокласичним језицима, латинским у западној Европи а старим словенским у словенском делу европског истока. Савлађивање псеудокласицизма новим књижевним, народним језицима претставља нарочито знамениту фазу у развитку европске књижевности без разлике. Замашни покрети који су развијали и напред покретали духовни живот у европској културној сфери били су редовно интернационалне природе. Заслуга је романтичара у томе што су они, давши овом што је проистекло из народног духа значајни и часни предикат „органског" и прочистивши књижевност од непотребног баласта псеудокласичних резидуума, указали на одлике и преимућства народнога, неизвештаченог подражавањем страних образаца. Они су, у теоријској страни своје историјске мисије, грешили у толико што су интимно и органски са народним духом повезане књижевне производе незнаних и јаких личности незнаних и стваралачких епоха огласили просто „народним" са значењем неког мистичног прафеномена. Народна књижевност према романтичарском схватању јест прафеномен који се може само саопштити и приказати а не и генетички објаснити. Фолклор нема ни директне ни присне везе ни с писаном књижевности, ни с историјом књижевности. Питања, махом из историје књижевности, решавана су и без историје књижевности и без историје. Најмање се мислило на то да порекло и тумачење народне књижевности треба тражити у историји, да је и та књижевност одређена историјом и зависна од историских услова, и то од услова најближе врсте и најближег сродства који на првом месту могу бити опет само књижевни, и, сходно томе, да књижевност на народном језику

може да буде само продужење књижевности на мртвом народном језику и да између оба правца, конзервативног и напредног, треба да је некад постојао нужни однос опште животне узрочне зависности.

Од све три главне теорије о постању легенада до једна од њих је једнострана и општа у колико се и сувише удаљила од самог предмета. Према утилитаристичкој теорији легенде и легендарни подвизи јесу обични човечји проналасци „ради установљења доброг примера" и ради обезбеђења верника и материјалних средстава култу светитеља. Према другој теорији читав рад око стварања легенада је народно, популарно дело, и ако се признаје да је хагиографска књижевност учена и поред своје анонимности. Под народним делом треба разумети дело произашло из јавног, популарног схватања и менталитета. И психолошком методом, која се сматра новом оријентацијом у изучавању легенада, дошло се такође до сувише општих сазнања о образовању легенада. Утврђивање идентичности или велике психолошке сличности у свим легендарним производима доказ је томе да се особине стваралачке маште подударају у битним цртама код људи целог света. Овом теоријом претпоставља се идентичност психологије, или стваралачке маште, код свих људи као урођена предиспозиција која је од увек била така, што се, заиста, не може доказати. Вероватно је да је изједначење и инвелисање оне психологије резултат многих утицаја и компликација, те је далеко интересантнији од саме оне констатације проблем под којим и каквим је погодбама оно нивелисање извршено.

Не оспоравајући ни једној од оних теорија важност релативних историско-динамичких фактора треба признати да се њима не приноси све што је потребно непосредном разумевању унутрашњих погодаба услед којих је образована легенда као књижевни производ. У самом називу „хагиографски" садржи се ближе назначење легенде као *написаног* људског дела. Легенда, у оном облику у каквом она постоји као предмет изучавања, јест, као књижевни производ, дело руку уметничких и као тако она треба такође да буде схваћена и анализирана. До сада редовно пропуштаном анализом која ће се служити књижевно-историским и књижевно-теориским поступцима доћи ће се до новог чиниоца од пресудне важности за образовање легенада.

I

Чудесни и чудотворни елементи у средњевековним легендама о умрлим мученицима и светитељима налазе се и у књижевној легенди о кнезу Лазару. Ти елементи су на првом месту: мирис, нетруљење и моћ исцељивања тела светитељског. У песми:

Откопаше т'јело кнез Лазара
Док удари мирис од светиње, —
Свето т'јело у земљици ц'јело

То исто чита се и у похвалама Лазаревим, као: „... и отгреб'ше ч'стнос его тјело, о чудеси, и обрјетоше е нетлјен'но јако шип'к благоухан'н, и в'зем'ше его... и положише... в свој его монастир идјеже и до нина лежит в раџе, твори цјелби и подавае здравие вјерују приходештим к њему"; или: „... цјело тјело оно обрјет'ше, и благодатју светаго духа облагоухавасно, и в'сјем чувства услаждауште". И у летописима и родословима изнети су, као чуда, исти мотиви. У пећском летопису: „... с'бравше се к раџе мужа откривајут гроб и обрјетајут светие мошчи его цјели и нерушими, и много благовонис испушчајуште"; у родослову Руварчевом: „И мошчи его цели и нерушими, и велика исцјелениа точет"; у Бранковићевом летопису, у преводу Пејачевићевом: „..... repererunt, aperto sepulchro corpus integrum et odorem amoenum exhalans".

Св. Сава и Стеван Првовенчани причају о телу свог оца Стевана Немање: „... и обрјетох ч'стное тјело его цјело и невриједимо"; „... источи рака његова миро чудна и пријатна мириса, исцељујући болне и страдања различна и, просто рећи, прогонећи бесне духове. И не само једном, него и у све часове истицаше неисказано и преславно миро отачаству својему."

А о св. Сави писао је његов биограф монах Теодосије: „И видеше га, у истину, света духом и телом свега цела и непорушена, како су власи из главе и браде све светле и целе, и како лежи као да спава, јавио се, обеселив пријатним мирисом као миром ароматом све који около стајаху, а не одајући ни најмање од онога што је тужно. И не само свето тело пречаснога него и дрво које је било около њега и гробни прах Бог обогати пријатним мирисом и целбама. Грађани, чувши то, у множини стицаху се да виде Светога, и добиваху додиром светих моћију његових исцељења многим болестима."

И у другим средњевековним списима налазе се исти мотиви. Из приповетке „Царица Теофана", у српском тексту из XIV столећа: „Причај нам, царице, камо дену цара нашег и браћу његову? Излажаше пријатан мирис од тела и покриваше сав град. И чуђаху се људи откуд излази пријатан мирис. Једна девојка исприча. И дођоше и отворише провалу и видеше света телеса."

Из „Живота Алексија, Божјег човека": „ И Божјом благодаћу искипе из ковчега његова мироблага мириса. И кад ово чудо би, сви се недужни сабраше и, узимајући, мазаху се и исцељиваху се."

Према старој француској хроници из XII столећа, из гроба јунака који су у Шпанији погинули за веру Христову у бољу против неверника: „... un parfum très doux en émane et les malades qui le résprirent s'en vont guéris".

Из овога излази да мотиви мирисања, нетруљења и моћи исцељивања тела светаца у њиховим легендама нису друго до *књижевни* мотиви који су у времену и простору шаблонски преношени. И заиста, могу се наћи извори оним мотивима у Старом и у Новом Завету, делима првобитне инспирације средњевековној хагиографској књижевности.

Посл ањи извор мотиву Мириса је у другој књизи Мојсијевој где Бог сам за себе тражи нарочит мирис или кâд „састављен вјештином апотекарском, чист и свет". „А такога кâда какав начиниш немојте себи правити; то нека ти је светиња за Господа". (30; 37). У истој глави описано је из нарочитих миришљивих ствари направљено свето уље које је „светиња над светињом, и што се год дотакне биће свето." Због тога се у доцнијем псалму и каже о Богу: „Љубиш правду и мрзиш на безакоње; тога ради помаза те, Боже, Бог твој уљем радости више него другове твоје. Све хаљине твоје миришу смирном, алојем и касијом" (45; 7—8).

Божји атрибут мирисања пренет је у Новом Завету на Христа а преко Христа и на свете и праведне људе. Апостол Павле говори о себи и о друговима који проповедају реч божју: „Али хвала Богу који свагда нама даје побједу у Христу Исусу и кроз нас јавља мирис познања својега на сваком мјесту. Јер смо ми Христов мирис Богу и међу онима који се спасавају и који гину: једнима дакле мирис смрти за смрт, а другима мирис живота за живот". (Коринћ. посл. друга, 2; 14—16). И у особито популарној апокрифној књижевности средњег века употребљаван је мотив мириса. Јован је видео, кад му се Бог указао, отворено небо и осетио „вона аромати благоуханиа многа зјело." Пред Христовим другим доласком „очистит се земља от всех грјех' својих и испл'нит се благоуханиа, зане хошчу с'нити на њу."

Свети мирис следује само Богу а по мистичној вези, најинтимнијем зближавању светих и праведних људи с Богом, исти атрибут светости пренет је, преко Христа, и на њих.

Мотиву иструлења телеса праведника порекло је у псалму: „Еда ли ћеш на мртвима чинити чудеса? Или ће мртви устати и тебе славити? Еда ли ће се у гробу приповиједати милост твоја и истина твоја у труљењу?" (88; 10—11). Ово место из псалма протумачено је у Новом Завету као пророштво за Христа, чије тело неће познати трулења у гробу него ће изаћи на небеса. „Јер Давид говори за њега" — за Христа — „... нећеш оставити душе моје у паклу, нити ћеш дати да светац твој види труљења... Пророк дакле будући... предвидјевши говори за васкрсење Христово да се

не остави душа његова у паклу, ни тијело његово видје труљења (Дјела ап., 2; 25–31). Или: „Јер Давид послуживши роду својему по вољи Божјој умрије, и метнуше га код отаца његовијех, и видје труљење. А којега Бог подиже" — то јест Христа — „не видје труљења" (Ibid. 13; 36–37).

Нетрулење тела у гробу припада Христовом телу а, преко Христа, и свима онима који се с њим мистично уједињују.

Мотиви исцељивања разасути су у великом броју у свим еванђељима. Христ је, према еванђељима, исцељивањем најефикасније документовао своје божанско порекло и ону своју моћ пренео на апостоле. Иста моћ је, мистичном аналогијом, пренета с апостола и на све оне који „проповедају царство Божије". „Сазвавши пак дванаесторицу даде им силу и власт над свим ђаволима, и да исцељују болеснике" (Лука, 9; 1-2). Христ је обично вршио исцељивање додиром, за то „...сав народ тражаше да га се дотакне, јер из њега излазаше сила и исцељиваше их све" (Лука, 6; 19). Жена која је дванаест година боловала дохвати се одостраг хаљине Христове — „јер говораше у себи: само ако се дотакнем хаљине његове, оздравићу". А Исус обазревши се и видевши рече: небој се, кћери; вјера твоја помогла ти је. И оздрави жена од тог часа". (Матеј, 9; 21–22). У реченици „...творе цјелби и подавае здравие вјерују приходештим к њему" — Кнезу Лазару — садрже се сви битни елементи оног библиског призора.

Они су књижевни мотиви из свог митолошког значења атрибута божјих постали митолошки атрибути историских светитеља. Ово преношење извршено је, мистичним посретством Христовим, песничким поређењем светих људи с Богом. Овако порекло чудесних и чудотворних подвига средњевековних светитеља доказује се, у датим случајевима, неоспорном књижевном зависности средњевековне хагиографске књижевности од Новог Завета као и књижевном зависношћу Новог Завета од Старог. Само деформисање песничких поређења у чињенице, претециозно стварне или историске, у чуда, последица је интуитивног књижевног манира. Библија, као оријентални књижевни производ, је претежно интуитивне природе. Кад је оним поређењима, односно мотивима, одузет рефлексивни карактер а дата карактеристична интуитивна форма, они постадоше чуда, главна језгра легенде. Други узроци овој појави могли су бити, истина, и намере одржавања и искоришћавања верског инстинкта маса али и искрени мистицизам који се, за вољу наивне вере и чула, спонтано лишавао интелекта. Све то је тим лакше могло да буде у крајње религиозној средини времена у којему је духовни живот текао и развијао се под искључиво верским и црквеним утицајима.

Овом анализом долази се до наговештеног новог чиниоца који је такође играо улогу у образовању легенада. Пошто се сазнало од када су узети и како је дошло до формирања из-

нетих подвига или чуда у неким легендама, оно они подвизи, природно, губе вредност историских чињеница, у колико они ту вредност, на основу самог здравог разума, досад нису изгубили. После тога, зна се да је оним чудима историја била управ деформисана (што, уосталом, не значи губитак за човечанство чија историја иначе и без тога без сумње не би била савршено утешна), али се зна и то да је у историји чак и онако деформисање могуће кад је извршено у виду лепог. Лепо је, дакле, играло директну и пресудну улогу у стварању легенада и мишљења, у формирању нове духовне стварности[1]) и било је као још и дан дањи од пресудне важности у животу.

Ориентални начин мишљења и нарочити начин саопштавања мислених резултата пренет је, као једна од последица ориентизовања Европе у јелинистичком времену, пре хришћанства и у средњи век. Тај начин сасвим је различит од старог јелинског начина. Значајна за грчки дух била је логичка или дискурзивна метода сазнавања по којој се до истине, или бар тврдње, долази преко читаве серије израђених и повезаних доказа. Дискурзивно сазнање није дато непосредно преко чула него, помоћу појмова, преко логичког мишљења. У оријенталној се књижевности, напротив, истиче интуитивни манир непосредног или директног сазнавања без логичког умовања и рефлексије, не само за јасне универзалне принципе него и за ма које друге, мање опште врсте и степене сазнања. Једном начину је основ грчки „логос", другом оријентална „гнозис". Обе врсте сазнавања дошле су у средњем веку до потпуне дегенерације. Дискурзивна, кад се црквени наук прикључио Аристотеловој филозофији, те се искључиво дискурзивна западноевропска схоластика завршила у јаловом и бесмисленом вербализму. Интуитивни манир, средњевековна visio sine comprehensione или cognitio supra intellectum, унакажен је огромном фантастичном литературом средњевековних виђења и откривења.

У књижевности, у лепој књижевности по готову, интуитивни манир је од далеко већег и сложенијег дејства од дискурзивног. Изнети материјал се саопштава јасно и очигледно непосредним путем преко главних чула а не заобилазним путем преко интелекта. Како библија тако и хришћанска књижевност старог и средњег века писала је, великим делом, ин-

[1]) Ако су неки легендарни подвизи, као уметничке мистификације, или као већ промашени животни погледи и изгледи, или илузије, изгубили вредност стварних чињеница. оно, и поред тога, оне мистичне формације нису изгубиле историску важност, пошто су и илузије неки пут од врло великог значаја за живот и историју. Сва религија и мистика може да се заснива на заблуди али тим не би био дирнут њихов огромни утицај на живот. (Mehlis, Die Mystik—München 1927. — стр 14).

туитивним маниром, и отуда утицај оне књижевности на формацију мишљења и на формацију саме историје. Дела писана интуитивним маниром приступачнија су духу и разумевању и ширих друштвених слојева, док апстрактном књижевношћу може се интересовати само извесан мали број читалаца. Песнички украси, слике, поређења, дата у јасној категоричкој форми, добивају облик стварности, или, постају формални калупи историских чињеница. Тако се генетички објашњавају фантастични садржаји и утицаји оне књижевности која је изазвала дивљење и великом сугестивном снагом наметала веровање. Средњевековни хришћански менталитет веровања у фантастично и чудесно треба да се у главном схвати као резултат утицаја оне и онаке књижевности. Дата у виду лепог до једна духовна манифестација садржи неоспорних сугестивних способности. У тој чињеници је стварно језгро миту о легендарном певачу Орфеју, Аполоновом сину, који песмом покреташе и камење, миту који ни данас још није престао бити актуелан.

Ближа уметничка карактеристика оне књижевности јесте гротескност. Само мистично верско обележје њено захтевало је адекватну уметничку форму и нашло је у гротескном Као год што је мистично никло из развода између стварности, и идеалности, оно се и у гротескном супротност између стварног и идеалног нарочито подвлачи и она није, као у класичном уравнотежена. Они књижевни производи могу се назвати гротескним од како је гротескном одузет већ у свакој и лексичној дефиницији, од Аристотела до Фрајда и Левија[1]), нетачно придавани комични карактер..[2]).

С. М. Орхановић

(Свршиће се)

[1]) На пр.: „Гротескно је... врста фантастичног које садржи неки елеменат карикатуре или хумора, несвесног или намерног," — J. M. Baldwin, Dictionary of philos. and psichol. New. York 1925 — 431.

[2]) Gino Gory, Il grottesco nell' arte e nella litteratura — Roma 1927.

Стварање легенде о цару Лазару

(2)

Светло сијање главе кнеза Лазара после његове смрти постоји такође као чудесан елеменат у његовој легенди. Пошто се сама глава заваљала „у воду бунара",

Ал' да видиш од Бога чудеса,
Сав се бунар разасјао листом
Од кнежеве главе светитељске.

Или, глава је била у извору, води хладној, и

Сва се вода од лица сијала
Сија с' глава као сунце јарко,
Чист' прелива као месечина

Ове песме су, нема сумње, наставак и даље разрађивање сна царице Милице из дугачке косовске песме Петрановићеве збирке. Царица Милица је пред косовском битком

Сан уснила и у сну виђела
Ђе се ведро небо проломило
Жарко сунце у траву пануло
А из траве у воду скочило,
У Косову у воду бунара,
Па се вија по бунару сунце
Шевак баца небу под облаке...

У средњевековним прозним похвалама кнезу Лазару не наилази се на чудесно светлење главе, али постоји много дискурзивних поређења са сунцем и другим изворима светлости, као „јакоже бо сл'нце от в'стока чисто в'сходит ,тако и душа праведнаго тјело оставл'ше с чистоју с'вјестију сијает свјетло"; или — „иже јако звјезда веселозрителнаа от земље вје маље зајде"; или — „откуду в'сиает нам упованиа луча сладкому свјетилу нашему зашдшу?"

У Новом Завету су паралелна дискурзивна места: „Тада ће праведници засјати као сунце у царству оца својега" (Матеј, 13; 43), или— „Гледај, дакле, да видјело које је у теби не буде тама. Јер ако је све тијело твоје свијетло да нема никаквога уда тамна, биће свијетло као да те свијећа обасјава свјетлошћу (Лука, 11; 35—36); или — „Јер како што муња сине с неба и засвијетли се преко свега што је под небом, тако ће бити и син човечиј у свој дан" (Лука, 17; 25).

Визуелне претставе о светлом сијању главе светитеља, праведника, мученика, страдалника за веру, поређења његова са сунцем, главним извором светлости, јесу првобитна књижевна, песничка поређења којима је интелектуални, дискурзивни карактер измењен у интуитивну и чисто чулну природу.

У наведеном примеру значајне су за мисао, изражену дискурзивним маниром, везе поређења „као што-тако", или неки глагол, или придев у компаративу, као претставници tertium comparationis док се иста мисао, дата интуитивним маниром, као откривење, виђење, или чудо, категорички потврђује.

И Алексију, Божјем човеку, сијало је лице као кнезу Лазару: „И Јефимијан чувши ово, потече човеку Божјем и дошав рече му, али не беше већ гласа у њем. И откривши лице његово виде како се светли као у анђела".

Теодосије прича како је св. Сава видео свог оца: „И једне ноћи, с неким светима ходећи, јави му се пречасни Симеон преславно, неисказаним добротама украшен и сијајући пресветлим, јаче од сунца венцем".

Кад је свети Петар Коришки умирао, другови његови видеше „пештеру его, јако се многими свјештами просвјештаему" и „прјеподобнаго. лицем же и зјело свјетлим сиајушту".

И писац „Живота Архиепископа Максима", подражавајући столећима стару хагиографску традицију, приказао је, чак у XVII столећу, све поменуте мотиве редом у легенди о свом светитељу: „Причају сви који су стајали при исходу душе његове, да су видели два анђела у облику патријараха александријских, Атанасија и Кирила, како сијају красним образима обасјаним неизреченом светлошћу, и да је рекао: „Откуд нам дођеше ови благолепни људи?" Његову красоту не могу исказати; после многих знамења и јављања у сновима, седме године отворише раку његозу, и, о чуда, нађоше тело цело, заједно с одејањем, пријатним мирисом чула свију испуњујући и задивљавајући, чинећи знамења и исцељујући недужне, који му с вером притичу".

Симеон, један од највећих мистичара грчке цркве, из X—XI. столећа, говорио је о томе у чему се састоје откривања и визије из којих је црпео своје сазнање. Прво и најближе му је чулни утисак, виђење или гледање чудноватe светлости неисказаног сјаја и бескрајног простирања. Та светлост је „слава Божја", Христ, кога он пита, је ли то он, и кад му одговори да јест он Бог који је ради њега постао човеком Симон се у мистичном ентузиазму с њим уједињава.

Библиска поређења „тада ће праведници засјати као сунце у царству оца својега", или „као што муња сине с неба и засвијетли се преко свега што је под небом, тако ће бити и син човечиј у свој дан", и слична, непосредни су извори чуда светлог сијања главе или лица светих и праведних људи. Она су поређења и непосредни извори чулном уживању мистичара, који упорном гимнастиком воље, тешким испосништвом и дугим бдењима истренирани до осетљивости духовних микрофона, у екстазама физичким очима гледаху светлост, Бога, славу Божју. Мистични књижевни мотив, Sub specie pulchritu-

dinis набујао је у свом резонатору до стварних, животних облика. Доказ више да је уметност заиста један од многих и разних чинилаца који образују машљења, нарави, историју.

Израз „слава Божја", синоним светлости-бога, образован је у Старом завету. Ту је он већ у вези с искључиво митским, легендарним представама. Мојсију се Бог јавио из купине која је огњем горела а није сагоревала. „И отиде Мојсије на гору, а облак покри гору. И бијаше слава Господња на гори Синајској, и облак је покриваше шест дана, а у седми дан викну Мојсија испред облака. И слава Господња бјеше по виђењу као огањ који сажиже наврх горе пред синовима Израиљевим" (Друга кн., 24; 15—17). Пророк Језекиељ давао је детаљнији опис славе Божје: „И видјех као јаку свјетлост, и у њој унутра као огањ наоколо, од бедара горе, а од бедара доље видјех као огањ и свјетлост око њега. Као дуга у облаку кад је киша, тако на очи бијаше свјетлост и наоколо. То бијаше виђење славе Божје на очима; и кад видјех, падох на лице своје, и чух глас некога који говораше" (1; 27—28[1]).

Божји атрибут светљења пренет је у Новом Завету на анђеле: „И гле, анђео Господњи стаде међу њима, и слава Господња обасја их; и уплашише се врло" (Лука, 2; 9). Анђелу који је седео пред вратима Христова гроба лице „бијаше као муња, а одијело његово као снијег" (Матеј, 28; 3). Исти атрибут светлости пренет је на Христа: „И ријеч постаде тијело и усели се у нас пуно благодати и истине; и видјесмо славу његову, славу, као једнороднога од оца" (Јован, 1; 14).

Мотиви мириса и светлења донети су заједно као божји атрибути у једном апокрифном Јовановом Откривењу. На месту где је Јован зачуо глас божји — „...в'зрјев, и видјех отврто небо, и исхождаше... небесна вона ароматнаа и благоуханије много и видјенијем светлостуј паче сл'нца свјетлеје".

Мирис, нетрулење тела, исцељивање, светлење припада

---

[1]) Још у античкој уметности уобичајни нимбус хришћанског сликарства биоје знак светлости, и у увеличаном облику, као ауреола и мандорла, и симбол небеских сфера према поменутим и сличним старозаветним местима Поред светитеља нимбус око главе имају у средњем веку и чланови владарских кућа, њихови сродници, који су као феудалци такође представници власти, будући је по средњевековном учењу и световна власт божанског порекла. Ова ориентална доктрина пренета је из јелинизма преко Цариграда и Рима у средњи век.

Јеврејске претставе о божанској светлости вероватно су узете из старе ориенталне мистике. Према сачуваном тексту једног верског обреда Митрине религије, која се развила стапањем стоичке перипатетичке филозофије са иранско египатским верским елементима, новом вернику се указује. у сјајној млађаној лепоти Хелиос син Митрин, и богови поларног сажвежђа: муње ће севати, светлости блистати, васиона ће се трести кад се јави син Митрин, пресилан, са светлим лицем, младолик, са светлом косом на глави, у белој хаљини, држећи у десној руци златно говеђе плеће. Из његових очију бију муње, из његова тела прште звезде

Богу и, преко Христа, свим светим и праведним који се с њим мистично уједињују.

Једна од значајних црта гностицизма, члана општије струје јелинистичког синкретизма, јесте веровање, вавилонског порекла, да људске душе проистичу из божанског света светлости, да су за време живота на земљи у телу као затвору и теже да се врате у своју отаџбину, на звезде. Сличан наук је изложен у Платоновом „Тимеју", спису који садржи Платонову филозофију о природи. И Данте у „Божанској комедији", капиталном делу средњевековне хришћанске просвећености, третира учење Платоново и покушава да га доведе у сагласност с учењем званичне цркве (Paradiso IV). Колико год се Данте као теолог трудио да рационално-теолошки мисли о Платоновим звездама-душама, свеједно он, као ни целокупно хришћанство, није могао да одбаци тешко апокрифно наслеђе прошлости које свом пажњом беше притисло и разум, и званичну веру и званичну догму. Где и како ће он сместити рај и душе праведних и светих људи? Његов рај, место бављења душа светитељских, ништа друго није до океан светлости, варница, свећа, жижака и севака, вавилонска и гностичка висина светлости и сјаја. У сваком од деветоро небеса има светих душа које су светле, сјајне као рубини у којима се преламају сунчеви зраци и одразују само сунце Синоними су душе и ватре, душе и светла, душа и светли блесак сунчева зрака у чистој води, душе и светла која слушају туђ говор и прате га подударним треперењем пламена. Душе сијају као комете. Христ, или сам Бог је сунце од кога се душе ужижу или добијају светлост као звезде од сунца-звезде. То сунце-бог је супстанција која толико светли да је они не могу сносити. (Par. 23; 28—33), или, Бог је тачка која зрачи толико оштру светлост да се не може гледати него треба затворити очи (Par. 28; 16—18). Бог је и „чиста варница" (Par. 28; 38), око њега кружи девет кругова ватара, а то су девет родова анђела.

Песник је у близини Бога видео реку светлости коју помиње Јован у Откривењу (22;1): „И видех у виду реке светлост црвено-жутог сијања између две обале украшене дивним пролећем. Из те реке излажаху живе искре и с обестране падаху у цвеће, да буду као рубини опточени златом. Затим, као опијене мирисом понова се бацаху у дубине чудесне воде" (Par. 30; 61—68). Данте је у овој слици спојио оба божја и светитељска атрибута, светлост и мирис. Он је ту слику разрађивао и даље. „Тако се у већем свечаном весељу сменише преда мном цвеће и искре, и тако у правом облику на очи видех сва небесна двора (Par. 30; 94—96), под којима подразумева анђеле и душе праведника. Војска светитељска је амфитеатрално окупљена око Бога у форми беле

руже, вечне руже која, с крајева широка, постепено се сужава и диже ка средишту, и од ње плине мирис хвале Богусунцу који ту одржава вечно пролеће (Par. 30; 124—126). Беатриче каже Данту да се окрене врту, скупу светаца, који цвате под зрацима Христовим, тамо је Богородица, ружа, и остали светитељи, кринови, чији је мирис упућен вечном животу (Par. 23; 71—75). Данте назива свеце „вечним цвећем вечног весеља", цвећем које има један једини мирис, ма да састављен од разних врста мириса (Par. 19; 23—24). Значајно је да Данте ни једном речи није поменуо да је и у земаљском рају, постпургаторију, цвеће миришљиво (Purg. 27—33).

Анализом књижевних мотива мириса и светлог сијања светитеља излази да је овај последњи, очевидно, резидуум старе оријенталне астралне мистике, а да су оба у прозној књижевности и поезији средњег века, као мистични атрибут, придавани искључиво Богу и светитељима.

Падање сунца, Лазареве главе, у воду, у језеро, у „воду бунара", или „извор, воду хладну" инспирисано је и овим местима Јованова Откривења: „И трећи анђео затруби, и паде с неба велика звијезда, која гораше као свијећа, и паде на трећину ријека и на изворе водене" (8; 10). „И пети анђео затруби и видјех звијезду гдје паде с неба на земљу, и даде јој се кључ од студенца бездана" (9; 1). У песми се помиње „кладенац" — „па је носи до воде кладенца" — или „кладенц" старе псеудокласичне књижевности.

Падање сунца, односно главе Лазареве, у воду имало је и мистичносимболично значење. Она је тако значење у средњем веку могло имати, па га је и песник тако замислио и претставио.

Говорећи о скупу светитеља пред престолом Христовим, о онима „који опраше хаљине своје и убијелише хаљине своје у крви јагњетовој", Јован каже о њима: „Више неће огладњети ни ожеднети, и неће на њих пасти сунце, нити икаква врућина. Јер јагње које је насред пријестола, пашће их и упутиће их на изворе живе воде; и Бог ће опрати сваку сузу од очију њиховијех" (Откр., 7; 16—17). Христове су речи, према еванђељу: „...који пије од воде коју ћу му ја дати неће ожеднети до вијека; него вода што ћу му ја дати биће у њему извор вода која тече у живот вјечни (Јован, 4; 14).

У едену, рају земаљском, постојао је извор, вода „натапајући врт, и оданде се дијаљаше у четири ријеке" (Генеза 2; 10). О тој води се не каже да она има моћ да чини живот бесмртним, вечним, или да враћа изгубљену младост, али је било природно да уз дрво живота у рају земаљском, месту савршене среће, буде и извор живота. Обоје заједно помиње се на разним местима у библији, а Јован у Откриве-

њу ставио их је у небески рај, у вишњи Јерусалим: „И показа ми чисту ријеку воде живота, бистру као кристал, која излажаше од пријестола Божијега и јагњетова. Насред улица његовијех и с обје стране ријеке дрво живота, које рађа дванаест родова дајући свакога мјесеца свој род; и лишће од дрвета бијаше за исцјеливање народима" (22; 1—2). Отуда се и у хришћанској средњевековној космологији износе оба елемента одржавања живота, бесмртности. Мит се разрадио и даље. У средњевековној књижевности помиње се извор живота и дрво живота независно од раја. Жеља Фаустова била је давно жеља свих времена. Мотиви дрва и воде живота, оба заједно или одвојени, постоје и у српским (као Момир и Гроздана) и у другим европским песмама, као новогрчким, малоруским, старим француским, шкотским. И дрво и вода живота су у вези са личностима којима је у животу учињена неправда или зло, обично за живота несрећни љубавници, те су од вечне правде награђени вечном срећом. На њином гробу, или близу њега, ниче дрво или тече вода живота као симбол њине бесмртности у срећи и слави.

У Дантеовој „Божанској комедији" свето дрво је у земаљском рају (Purg. 32; 38 и даље), а у води која се не обнавља природним начином као остале реке него водом божјом Данте се окупао и опрао од греха, с алузијом на псалам „покропи ме исопом, и очистићу се, умиј ме и бићу бјељи од снијега", да би могао чист, опорављен, као гора подмлађена новим лишћем, поћи у рај (Purg. 33; 142—5).

Песник је хтео симболично-мистички да прикаже падање Лазарево крај воде, затим падање његове главе у воду. Лазару је, као мученику, пред улазак у царство небеско, дата милост да се опере у води живота. На тој води био је крај његова смртног живота и почетак његове бесмртности[1]).

Свршиће се *С. М. Орхановић*

[1]) „... од свих ових остатака цивилизације они, који су били умешани у религиозан живот, имају најватреније осећајно огњиште. Мало их је, у осталом, који нису били дотакнути тим надприродним зраком. Уметност је .. најчешће један од облика религиозне делатности. Човек исповеда своју веру, обрађујући материју да би јој дао хармоничне облике. Задатак уметника састоји се у томе да нам представи присутност Бога, дајући јасан спољашни изглед верским стварима које једна за другом следују. Историја уметности је историја религија" (Louis Horvticg М. Васић, Увод у историју уметности Београ. 1927 стр. 15).

Некад се произвољно тврдило да је погибија Лазарева на води мотив узет из Нибелунга (Спрензен, 1893 год.) Падање Лазарево код воде и главе његове у воду је искључиво песничке, књижевне природе и мистично-симболичне тенденције. То се најбоље и лако доказује светлим сијањем кнежеве главе или лица у бунару, дакле опет једним искључиво мистичним мотивом, Што се све то приказује као стварност, као историска чињеница, ефекат је интуитивног начина писања. Напротив, Сигфридова смрт на бунару је важни део стварне садржине песме и она је у напред и по плану смишљења од његових непријатеља. Гунтер и Хаген су се већ код куће договорили како и где ће убити Сигфрида. Пошавши у лов они намерно нису понели са собом пиће да би Сигфрид, кад ожедни, пио на бунару. У том тренутку они ће њега, кад се сагне, убити.

Стварање легенде о кнезу Лазару

(8)

Према астролошком сну царице Милице, пошто је сунце пало у воду, у језеро а месец у море, онда су

Све звијезде крају прибјегнуле,
Све Косово таха притиснула.

Са падањем звезда с неба, или са прибегавањем и одбегавањем звезда крају и тамом која је настала после тога подударна су ова места у Јовановом Откривењу: „И звијезде небеске падоше на земљу као што смоква одбацује пупке своје кад је велики вјетар заљуља" (6; 13). „И реп њезин одвуче трећину звијезда небескијех и баци их на земљу" (12; 4). „И отвори студенац бездана, и изиђе дим из студенца као дим велике пећи, и поцрње сунце и небо од дима студенчева" (9; 2). „И четврти анђео затруби, и ударена би трећина сунца и трећина звијезда, да помрча трећина њихова, и трећина дана да не свијетли, тако и ноћи (8; 12).

Стих „ће се ведро небо проломило" одговара смислом а довољно и формом месту из апокрифа „и тогад раздерут се небеса от в'сток сл'нцу до запад".

Сан царице Милице стоји по значењу, односно по концепцији његова песника, у двоструком односу према врелима инспирације. Он је пре свега у вези са приликама и знацима који ће се показати у последње дане, пред крај света, и корен му је у разним местима Новога Завета, боље Старог Завета, и у популарном веровању средњег века.

„И биће у пошљедне дане, говори Господ, излићу од Духа својега на свако тијело, и пророчи ће синови ваши и кћери ваше, и младићи ваши видјеће утваре и старци ваши сниће снове" (Дјела ап. 2; 17). „И даћу чудеса горе на небу и знаке доле на земљи: крв и огањ и пушење дима. Сунце ће се претворити у таму и мјесец у крв прије него дође велики и славни дан Господњи" (Јв. 2; 19—20). Према књизи пророка Јоила, пред долазак великог и силног народа који ће се дићи на Јевреје, а тада ће бити близу дан Господњи, јавиће се овакве прилике: „Пред њима ће се земља трести, небеса ће се поколебати, сунце ће и мјесец помркнути и звијезде ће устегнути свјетлост своју" (2; 10). Према еванђељу: „И одмах ће по невољи дана тијех сунце помрчати, и мјесец своју свјетлост изгубити, и звијезде с неба спасти,

и силе небеске покренути се" (Мат., 24; 29). Једно дефектно место Методијева Откривења гласи: „превратит сунце в т'му и мјесец в крв, и тјеми л'зними знамени и м'чтаним чудеси же"... У средњем веку по читавој Европи била је распростртa апокалиптичка књижевност истоветног смисла и духа.

Друга намера песникова била је да преко сна царице Милице још једним мистичним мотивом упореди кнеза Лазара са Христом: исте космичке појаве десиле су се и приликом Христове смрти. Према Луци: „А бијаше око шестога сахата, и тама би по свој земљи до сахата деветога. И помрча сунце, и завес црквени раздрије се на пола" (23; 44—45). По Матеју: „А од шестога сахата би тама по свој земљи до сахата деветога" (27; 45).

У летописима приказана су ова књижевна и мистична виђења у вези са смрћу кнеза Лазара на тај начин да она изгледају као историске чињенице. „Кажу да је пред његовом смрћу сунце толико помрчало да су се звезде у подне јавиле, показујући беду која је по том требала да наиђе" (Студенички, цетињски лет.) У пећском летопису још је јаче затурен мистични траг тим што писац категорички тврди да се помрачење сунца догодило треће године пред Лазареву смрт. „Прјежде бо того смрти в лето третје сл'нце в тму прјеложи се"... Можда се помрачење сунца заиста десило треће године пред косовску битку, а можда и није, јер на основу оваког начина писања може се само закључити да се писцу у првом реду радило о мистичној маски коју је он окачио о неке природне појаве и о неке стварне податке. Граница између поезије и истине не може се разликовати. И Константин Костенски износи исте космичке појаве, приказујући их као историску чињеницу и као чудо а не као мистично поређење, кад прича о смрти Стевана Лазаревића: „А кад с коња би скинут, такав је гром наједном изненада био у граду какав нигде нисмо чули, и страшан, од кога часа и тама би по свој тој страни, да се мислило као да је ноћ, и тек се по заласку сунчеву опет мало просветли. А ово је било у пола дана."[1]) И апотеоза Ромулова десила се уз учешће природних елемената: „...изненада се диже олуја и она уз

[1]) У средњевековној књижевности и сасвим категорички убедљиво приказан неки догађај врло често је у вези с неким митом или чудом литерарног порекла и само је уметничко-компаративног значења и мистичне тенденције, нарочито кад се он износи без значајне ограде „et credo non mentitum esse", или после исто тако наивног „глаголют же". Уобразиљи средњевековних писаца који све верују и терају и остали свет да све верује, склоној чудесном и чудноватом, „недостајаше свести разликовања историског места и времена на прерушаваше личности и догађаје у савремену одећу" (Кроче) или, то исто обрнуто речено, она савременим догађајима натураше историске маске. Исти Константин Филозоф, фанатични хезихаст, оптужује савремене свештенике да они из црквених сасуда једу меса и друго, и да блудинице и неверници пију и једу из освештаних сасуда које се повлаче у

велики тресак и громове покри краља толико густим облаком... пошто се по тако бурном дану вратила и мирна светлост". (Ливије, I, 16). Тек и летописац и Константин Филозоф имали су у еванђелима, где је извештај о помрачењу сунца приликом Христове смрти такође само мистичне природе и књижевно конструисан према односним местима Старог Завета, готов образац и за мистично приказивање смрти Лазареве и смрти Стевана Високог.

Песник је такође хтео да упореди кнеза Лазара пред смрћу са Христом пред смрћу и познатим одлучивањем између небеског и земаљског царства.

Христ се уочи своје смрти беше нашао у ситуацији кад је требао да се изјасни за које ће се царство определити. Ученици његови су хтели да га оружјем бране од непријатеља, а кад Петар беше већ одсекао ухо Малху, рекао му је Исус: „...задјени нож у ножнице. Чашу коју ми даде отац зар да је не пијем?" (Јов. 18; 11). „...царство моје није од овога свијета; кад би било од овога свијета царство моје, онда би слуге моје браниле да не бих био предан Јеврејима; али царство моје није одавде. Ја сам зато рођен, и за то дођох на свијет да свједочим истину. И сваки који је од истине слуша глас мој". (Јов. 18; 36—37). Христ је поднео доказ истине за свој наук и уверење својом мученичком смрћу. И кнез Лазар ће умрети како је умро Христ, ако се определи за небеско царство, на шта га упућује Христов пример:

Ако л' волиш царству небескоме...
Сва ће твоја изгинути војска,
Ти ћеш, кнеже, шћоме погинути.

И кнез Лазар је послушао глас Христов определивши се за небеско царство.

Како је Лазар мистичним везивањем упоређен са Христом по свим Христовим божанским атрибутима, мирисања, нетрулења, исцељивања, светлог сијања, и Лазар је, као Христ, био стављен пред дилему решавања за земаљско или небеско царство, те се и пред његовом као год пред Христовом смрти десило помрачење сунца, јер је и Лазар мученик и светитељ као и Христ, онда је сасвим разумљиво и логично, да би поређење било потпуно, да ће и Лазар као

нечистоћи. (Dr. М Васић. Жича и Раваница, стр. 196). Међутим историски догађај Константиновог причања истоветан је са чудом из књиге пророка Данила, познатим чудом, кад цар Валтазар при великој гозби, напивши се вина „заповједи да се донесу судови златни и сребрни, који бјеше однио Навуходоносар отац му из цркве Јерусалимске, да из њих пију цар и кнезови му, и жене његове и иноче његове. И донесоше златне судове које бјеху однијели из цркве дома Господњег у Јерусалиму, и пијаху из њих цар и кнезови његови, жене његове и иноче његове"... После тога, прсти тајанствене руке човечје написаше на окреченом зиду кобну претњу „мене, текел, уфарсин". И постоји ли у Константиновом причању стварни историски догађај, или само књижевно чудо и песничко поређење?

Христ непријатељима бити издан од некога из своје најближе средине. Тим пре што су у оба случаја непријатељи били неверници, незнабошци (Лука 18: 32), или грешници ((Марко 14; 41). А већ се зна да издаја Вука Бранковића у песми није историјска чињеница. Мислило се да је непријатељство из 1402 године између Ђурђа Бранковића, сина Вукова, и Стевана, сина Лазарева, могло „ласно дати повода оној причи о издајству на Косову." Узрок причи о издаји је свакојако мистичне природе, а оно непријатељство заиста је могло бити узрок томе да је Вук, као жртва песничке мистификације, морао претстављати Јуду, пошто је, такође услед мистичне аналогије, неко од Лазаревих интимних људи требао да принесе ону жртву.

И ово је поређење изведено фрапантном тачношћу. Издаја Вукова се открива дан пре косовске битке, уочи Лазареве смрти, као и Јудина у велики четвртак, уочи Христове смрти, и то за време вечере, Лазареве са српском господом, Христове с апостолима. Постоји сасвим сродних и сличних детаља уметничког приказивања оних призора у библији и у песми.

У песми:

Цар узима златан пехар вина
Па говори свој господи српској..,

У библији:

„И узе чашу и давши хвалу даде им говорећи: пијте из ње сви"... (Матеја 26; 27).

У песми Лазар каже Милошу у лице да ће га Милош издати:

Здрав, Милошу, вјеро и невјеро!
Прва вјеро, потоња невјеро!
Сјутра ћеш ме издат на Косову!

У библији:

„И кад јеђаху рече им: заиста вам кажем: један између вас издаће ме" (Матеј 26; 21). „А Јуда, издајник његов, одговарајући рече: да нијесам ја, рави? Рече му: ти каза." (Матеј 26; 25).

Сличност по смислу постоји и између речи Милошевих:

Невјера ти сједи уз кољено,
Испод скута пије ладно вино...

и речи Христових:

„Али ево рука издајника мојега са мном је на трпези" (Лука 22; 21), или: „Не говорим за све вас, јер ја знам које изабрах; него да се збуде писмо: који са мном хљеб једе, подиже пету своју на ме" (Јован 13; 18), или: „Који умочи са мном руку у здјелу, онај ће ме издати" (Матеј 26; 23).

Овим мотивом, и у песми и у библији, изражена је мисао да ће Лазар и Христ бити издани од неке њима блиске личности.

Доказ томе да је косовска издаја у ствари само књижевни тип а не историјска чињеница јесте и факат што мотив издаје, несумњивог мистичног порекла, постоји скоро у свим француским и француско-италијанским епским песмама средњег века, као год што су у средњевековној западно-европској књижевности постојали и други мистични мотиви, констатовани такође у српској средњевековној књижевности.

И сама издаја Јудина, онако како је претстављена у еванђељима, нема вредност па ни вероватноћу историјског догађаја него она стоји на граници између стварности и поезије, али је извесно то да је Јудина издаја била први мистични књижевни шаблон те врсте по ком су рађене све остале поменуте књижевне издаје у средњем веку. Онај први шаблон је састављен песничким поређењима сличних ситуација и сличних душевних настројења изнетих у старозаветним списима као и помоћу песничког апарата оних књига.

Позитивно се може тврдити да Јудина издаја за цену од баш тридесет сребрника није историјска чињеница, а како се приказује изгледа да јест. „Тада један од дванаесторице, по имену Јуда Искариотски, отиде ка главарима свештеничкијем и рече: што ћете ми дати да вам га издам? А они му обрекоше тридесет сребрника" (Матеј 26; 15). Кад се Јуда покајао вратио је новац и обесио се. „А главари свештенички узевши сребрнике рекоше: не ваља их метнути у црквену хазну, јер је узето за крв. Него се договорише те купише за њих лончареву њиву за гробље гостима. Од тога се прозва она њива крвна њива и до данас. Тада се изврши што је казао пророк Јеремија говорећи: и узеше тридесет сребрника, цијену цијењенога кога су цијенили синови Израиљеви; и дадоше их за њиву лончареву, као што ми каза Господ". (Матеј 27; 6—10).

Књижевни мотиви тридесет сребрних новаца, лончара и враћања цене пореклом су из књиге пророка Захарије. „И рекох им: ако вам је драго, дајте ми моју плату; ако ли није, немојте; и измјерише ми плату, тридесет сребрника. И рече ми Господ: баци лончару ту часну цијену којом ме процијенише. И узев тридесет сребрника бацих их у дом Господњи лончару." (11; 12—13).

И у овом случају зависност Новог Завета од Старог је очигледна, ма да се та зависност, зацело само књижевне природе, у Новом Завету врло често тумачи и као историјска чињеница остварених старозаветних пророштава — „да се збуде оно што је писано." У ствари су то наивне конструкције пророштава post factum Наведено место Захаријино

ни из далека ни по чему не испољава карактер било каквог, просто несдређеног или ближе одређеног пророштва, или неке унапред одређене или предвиђене подударности. Тако су „спасилац", „кнез мира," „добар глас" (еванђеље), оријентални изрази за поштовање императора, и у хришћанству рано употребљавани као језичне форме за поштовање Христа, те је та подударност дала повода епископу сардеском Мелиту (из 176 год.) да је помислио да између императора и Христа мора постојати нека „престабилирана хармонија", пошто су обојица прослављени истим предикатима. Харнак, који таку ни подобну хармонију не признаваше, просто је закључио, пошто су они изрази приенског натписа из 9 год. пре Христа, да је црквени језик обожавања и поштовања Христа израна под утицајем језика и фраза којима се одавало поштовање императору. Читајући у раваничкој ктиторској дипломи кнеза Лазара његово простодушно и хришћански побожно признање — „и вса велика приложих, не узех ничију баштину, не с'творих по силе, н' вса с искупом и с заменоју, јакоже кто хотјеше", нашла се у том сачуваном написаном извору инспирација стиховима косовске песме у истом духу и смислу:

Саградио себи задужбину
О свом лебу и о своме благу,
А без суза без сиротињскије.[1])

Није потребно претпостављати између Вергилија и Дантеа неку „престабилирану хармонију" ради објашњавања преношења књижевних мотива из ранијих у позније књижевна дела, — овде се ради искључиво о тој појави нужног наслеђивања прошлости — већ се само констатује да је на пр. Дантеов стих „tu vuoi ch'io rinnovelle il disperato dolor" конгенијално препеван Вергилијев intandum.. iubes renovare dolorem.

Издаја Христа по једном од људи њему блиских књижевно је конструисана према псалму — „и човјек мира мојега, у којега се уздах, који јеђаше хљеб мој, подиже на ме пету" (41; 9). Та издаја, на тему „да се збуде писмо", овако је приказана у Јовановом еванђељу: „Не говорим за све вас, јер ја знам које изабрах; него да се збуде писмо: који са мном хљеб једе подиже пету своју на ме. Сад вам кажем прије него се збуде, да кад се збуде, вјерујете да сам ја" (13; 18—19). „Рекавши ово Исус поста жалостан у духу, и посвједочи и рече: заиста, заиста вам кажем: један између вас издаће ме. Онда се ученици згледаху међу собом, и чуђаху се за кога говори. А један од ученика његовијех, којега Исус љубљаше, сјеђаше за трпезом на крилу Исусову. Онда

[1]) То је примећено још 1859 год. Д-р Никола Крстић у Гл. др. српске слов., књ. XI, стр. 257.

намане на њега Симон Петар да запита ко би то био за кога говори. А он леже на прси Исусове и рече му: Господе! Ко је то? Исус одговори: онај је коме ја умочивши залогај дам. И умочивши залогај даде Јуди Симонову Искариотскоме. И по залогају тада уђе у њега сотона. Онда му рече Исус: шта чиниш чини брже. Али ово не разумје нико од онијех што сјеђаху за трпезом зашто му рече". (13; 21—28).

Христ је дакле морао да учини чудо чим је направио да у Јуду, до последњег тренутка и невина и поштена као и сви остали апостоли, имао је и титулу апостола, чинио чудеса, истеривао демоне, да у таког Јуду униђе сотона која ће од њега створити морално чудовиште најпрезреније врсте, и све ради тога „да се збуде писмо"; Христ је за то „да се збуде писмо„ једног свог ученика жртвовао за навек моралној пропасти, јер је сотона, Христовом вољом, ушла у Јуду, пошто је он узео од Христа унапред најављени залогај. Писац еванђеља по Јовану извесно није био свестан тога да оваким deus ex machina — решењем проблема Јудине издаје, „проблема који стално дражи на решавање али који још никад није био решен", само се рехабилитује личност Јудина. Јованово еванђеље се и држи песмом, „тек што песник беше можда мало свестан слободне стваралачке активности своје маште", и сасвим је вероватно да Јуда — „једина људска тајна у еванђељима" — претставља светску жртву тешке историске мистификације на песничкој или књижевној основи, као год су и жртве историског деформисања и издајници средњевековних хришћанских јуначких песама, приказани тако према већ постојећем шаблону Јудине жртве. Средњи век је време у ком се употребљавао исти познати књижевни манир писања, нарочито значајан за Нови Завет.

Према изнетим детаљима књижевног приказивања, Јудина издаја, ако није сасвим поезија она није сасвим ни историја, а стоји свакојако на међи између поезије и историје. На питање ко је до краја извршио фалсификовање или деформисање историје, да ли већ први аутор или доцнији читачи и прерађивачи због тога што неки од њих нису могли, а неки што нису хтели разумети „оно што је писано", могуће је одговорити и то: да је легенда мање историски документат а далеко више уметничко дело, у велике зависно од претходних књижевних производа.

Света, последња или тајна вечера била је омиљена тема хришћанске уметности још од IV и V столећа. Поводом најлепшег претставника тог мотива у италијанском кватроченту, тајне вечере Лионарда да Винчиа у Санта Мариа деле Грације у Милану, писао је Гете: „Уметност је тада била на степену кад неки велики таленат може срећно да прође и да се

покаже у сјају своје делатности; она се још пре два столећа била одрекла сухе укрућености византиске школе и подражавањем природе... отпочела нов живот". Кад се Гетеове мисли о старом и новом уметничком правцу средњег века примене на књижевност, видеће се да се у овој области уметности, кад је реч о подражавању природе, на првом месту ради о народним, природним језицима који у доцнијем средњем веку почеше у лепој књижевности у велико да замењује суху укрућеност старих, већ вештачких, псеудокласичних језика. Кад се томе још дода и уплитање нових историских чињеница' ситуација и лица у старе шаблоне, може се разумети у колико ј мери неки мистични мотив, и ако већ сух и укрућен од старости, може да буде оживљен, освежен, модернизован али, тим, у још већој мери и маскиран.

С. М. Орхановић

Књижевни преглед

ХРОНИЧАРСТВО КАО КЊИЖЕВНА КРИТИКА

— Ж. МИЛИЋЕВИЋ: Књижевне хронике, Београд, 1931. —

Бити летописац већ значи бележење догађаја и чињеница према извесној мери склоности и посматралачке могућности То није чиста, готова историја, више је врело из кога ће доцније време црпсти податке. Г. Милићевић, као књижевни хроничар, нарочито подвлачи тај карактер својих написа. У предговору своје књиге, тоном који је присније песничком узбуђењу оне јединствене његове песме *Будућим песницима*, него одабирању књижевног пратиоца, он указује на смене књижевних поколења које се врше по неумитном историјском реду и које, у општем рушењу вредности, обилазе само врхове. Ипак таква основица, иако је од савременика одвојена статиком апсолутних вредности, не искључује неминовне услове књижевног посматрања: књижевни интерес, критичарски начин и, што је најпре, уметничке елементе. Књижевни уредник *Политике*, нашег највећег и најбољег дневника, г. Милићевић је самим својим положајем одређен за неку врсту књижевног хроничара. Брзина, а и дневни, скоро пролазни ефекат, бојадишу често овакав посао. То се осећа и код ове књиге, али новинарство није затрпало прави књижевни интерес г. Милићевића.

Тај, да се одмах дода, жив је, на свој начин, према догађајима око себе. Издање целокупних дела песника који је, као књижевни корифеј, тесно везан за наша два деценија; поплава преводне књижевности у нашим данима; дефинитивна издања наших „класика"; полемике о начину критике новијих критичара; одбрана слободе критиковања, — то су, речено у једном даху, теме којима је г. Милићевић поклонио своју пажњу. У њима су, уједно, означени обриси оног основног гледања на ствари из књижевности без кога се писац ове врсте не може ни замислити. Г. Милићевић иде за својом књижевном истином; он је види јасно, пружа јој својим разлозима поткрепу и она је прави повод већини његових написа. Кад поздравља издање дела Јована Дучића, он се једва задржава на особинама уметничке личности овог песника, колико да истакне високо заставу књижевне логике, несмиљене и неизбежне, која побуне потоњих

на претходнике стишава ланцима неумитних веза које „везују генерацију једну за другу." Пребачене у наше време, а доступним учињене писцима млађег нараштаја проучавањем већих савремених писаца, ове везе допринеле би да би можда „многе заблуде, многе узалудне расправе изостале као савршено бескорисне." Кад поздравља нова издања Вука и Његоша, он тако исто не пропушта да те везе поново истакне на прво место: ...„Један, ако не сасвим заборављен, у сваком случају недовољно и невешто искоришћен пут наше књижевности. С тога пута се врло често скретало, а и данас се најрадије удара странпутицом која води далеким туђим видицима." У оба случаја, став традиционализма није се ни могао исказати отвореније.

Улазећи у ток књижевних догађаја око себе, г. Милићевић, ваљда и преко задаће свога хроничарства, служи се поступком иза кога се крије више критичар него летописац. Сам његов критичарски начин је обележен типичним испитивањем форме и садржине у поједином случају. „Осећање предмета и стила", „смисао за композицију", „инстинкт за музику." или „незнање стиха", такве моменте осветљава овај начин. За истинског песника се иште „спонтаност осећања", да „открива нове и неслућене хоризонте"; ако песник не успе, „срце није проговорило". Испитивање оног душевног израза који је својствен уметничком делу одводи ту до „осећања родног тла", или захтева „дубље познавање прошлости" и „проширење поетских интересовања." Између тих граница развило се цело писање; глас суздржат, натопљен сумњом искуства, овлађује свуда. Пун наклоности и разумевања за Луковићеву поезију, он се не препушта одушевљењу присталице или поклоника; једва ако Луковићу осигурава, историографски шкрт, „ипак не неугледно место у историји наше лирике." Г. Милићевић не воли лутања; становита јасност која прати логичарско расуђивање чини његове судове заокруженим и прегледним. Због таквог каузалитета значајне су по његов стил оне алинеје што почињу са закључно-узрочним *јер*, они одмори са потврдним „истина," „наравно", „вероватно", и оно катедарско „на жалост", „ако се не варам," „као што је познато." Где се он у каквом случају не слаже и где сматра да му ваља потцртати своје негаторско гледиште, тамо се његов списатељски лик јавља са нечим потсмешљивим, саркастично јетким, и онда је тешко раставити књижевну рецензију од књижевног шеретлука. Биће допадљиве духовитости у оваким написима, али размак од духовитог до пркосног није велик. Мир књижевног хроничара ту је поремећен трубом распре и полемике.

Појединачно, по чланцима, разноврсна је књига г. Милићевића. Напис о Милораду Митровићу који је требао да

буде коренитије прерађен за овакву књигу и у коме пишчев закључни осврт гласи: „Читати Митровића данас значи готово исто што и прелистазати каказ стари девојачки албум", — није баш изазват савременијом књижевном потребом; само историографска склоност могла је привући на такав посао. Дат критички најизразитије, са свим атрибутима пишчевог схватања, чланак о Стевану Луковићу пружа нових открића. Г. Милићевић је добро уочио колико је и како је Луковићев тон поезије био код нас нов и оригиналан. Чланак о сабраним делима Јована Дучића, краћих напомена и навода туђих мишљења, био би прост реферат без оне анализе којом се врши упоређење између три разне редакције једне Дучићеве песме; анализа тачна и убедљива. Обимније занимљивости, звучније актуелности, садрже чланци о дечјој књижевности и о превођењу. Г. Милићевић поставља, сасвим исправно, захтев да дечју књижевност не треба стварати изван праве књижевности. „не постоје *дечји писци* да нису никакви писци уопште." И преводе треба вратити у књижевност. Без претеривања, ми смо у нашем безглавом превођењу дотерали дотле, „да највеће светске величине у нашим преводима изгледају као просте будале." Конкретан суд г. Милићевића о преводима Тодора Манојловића и Милоша Ђурића, где, код првог, осуство знања књижевног језика, а код другог, недостатак уметничких особина, искључују позитизан преводилачки резултат. Његови чланци о Милану Богдановићу носе сву свежину и жустрост разрачунавања у дневној штампи. Г. Милићевић је осетио слаба места свога противника, преимућство које, у оваквим приликама, условљава пола победе. Могао је Милан Богдановић бити изграђен критичар извесног књижевног учења који у своја књижевна уобличавања уплиће друштвене социалне чиниоце, г. Милићевић се ухватио за онај мањак Богдановићев који настаје због осуства образложења у критичарским тврђењима, па га извикао за Богдановићеву основну критичарскуману. Какав је то критичар коме није чист појам *романтизма?* Какву тај истину уме да каже кад брка школске датуме наше књижевности? Омашака има у сваком критичарском послу; њих је доста у делу Милана Богдановића; може бити да није нимало одржљив унутрашњи склоп његовог критичарства. За г. Милићевића то није било од важности, он је безобзирно ударао по једној, можда формалној, пукотини Богдановићевог критичарског зидања и брз успех није изостао: Богдановић је, против своје воље, похитао да те рупе покрпи накнадним тумачењима. Ови г. Милићевићеви написи, поред местимице тачних опасака, миришу више на полемику него критику. Исто тако, у изнетом суђењу са Милошем Црњанским, привлачније звучи само писање г. Милићевића, опорог огорчења и тобожњег сажа-

љења, него што убеђује она оптужба изопачености духова једног књижевног доба. Чланак о приповедачу П. Петровићу је превршио у похвали. Пригодни, али и од актуелније занимљивости су написи о новим издањима Вука и Његоша и ђачким књижницама; на око васпитни, пропагандни, казати су у доброј намери за наш књижевни живот.

*

* *

Г. Милићевић је хтео до краја сачувати објективност иступа књижевног хроничара. Излажући већим делом савремене појаве из књижевности, надахнут одређеним књижевним убеђењем, он се, у прибирању својих хроничарских података, ослањао највише на своје посматралачке могућности. Оне граниче са критиком која се осниза у подвођењу уметничких особина под нормативно размештање у оном упоредном низу који се стиче из историјске перспективе. Тај оглед је овде доживео чудну срећу: да се под „лучом вечности" осветљују врло ситне ствари. Ја се најмање слажем са летописним гледањем на књижевни развој наших дана, и сва релативност критика г. Милићевића баш је у томе. Само што он долази са преимућством оног што је подвукао код једног песника у својој књизи: ненамештен став, књижевно поштење. На томе путу, г. Милићевић говори отвореним, честитим речником, и то је најпријатнији утисак из његове књиге.

Стефан Хакман

Белешка о критици из дана у дан

Многобројни су књижевни рецензенти и приказивачи, шефови књижевних рубрика, критичари, који нису аутентични критичари. То су људи који су у ствари један виши ред читалаца; читаоци који налазе мање више прави пут при читању и при примању прочитаног. То су људи код којих, при читању, разумне и осећајне снаге ударају мање више правилно истим правцем ка истом циљу, те тако ти читаоци доспевају до неке врсте Архимедове тачке у запажањима. Та тачка, већ према методи и стилу приказивача, постаје онда полазна или обртна тачка у једном напису оцењивачког реда и критичарских акцената.

Такве оцене не могу значити свестрани приказ дела. Писци таквих оцена виде тачно оно што виде, али дело у целини упознају само упрошћено. Занимљива је једна на изглед парадоксна, а у ствари разумљива појава: да је аутентична критика, сем по изузетку, увек више интерпретација него пресуда, а неаутентична критика, сем по изузетку, увек више пресуда него интерпретација. Објашњења за то, бар неколика, при руци су. Критичар из дана у дан, или од броја до броја, има да „сврши" с једним да би убрзо почео друго. Затим, приказивач који само упрошћено види, суди не узимајући у обзир низ сведочанстава. Затим, реткост аутентичних уметничких творевина у низу књига и публикација, изазива код оцењивача, тако да кажемо, чулне варке. Најзад, најглавније: широки слојеви читалаца, којима пре свега иде критика од броја до броја, ти широки слојеви траже критику која је лако разумљива и одмах убедљива, и, те широке слојеве, који више знају писце него књижевност, њих не занима расправа, него пресуда: не расправа о природи способности и неспособности неког писца онако како се оне у делу јављају, него књижевно-утакмички изгледи писца, и критичар у фигури утакмичког судије на терену.

Врло велики број оцењивача споменуте врсте, и при споменутим околностима, врше дужности критичара из дана у дан и кроз праве стокове књижевности. Та књижевност, како смо рекли, само је понекад аутентична литература, баш као што су и оцењивачи само понекад аутентични критичари. Међутим, тај и такав посао, и на обе стране, мора да се врши и мора да се догађа. То је опште-просветни рад у

области књиге; рад који се збива у области књижевности по томе што је и он напор мисли и пера, и, главно, што је, у неку руку, спроводник од Књиге до Књиге.

Међу критичарима из дана у дан, и од књиге до књиге, има људи са доста лепим оцењивачким способностима, са израђеним књижевним стилом, понекад са доста обилним знањем, чак са неким цртама и опрезностима аутентичних критичара. Оно што тим оцењивачима обично недостаје, то је врста јединства духа и личности; то јест, нису ти људи скроз, расно и нагонски људи од књиге. Недостаје у њима потреба и напор за сталним нивелисањем писца и човека, духа и карактера, према једној врло високој идеји о књижевности и књизи. Недостаје зато начело да, при оцењивању, релативна права има не само аутор, него и критичар. Оцењивачи, по нечему, често сматрају да оцена треба увек да крије и претњу, евентуални, суспендовани ударац; и зато црпу свој материал понајпре из супротности, из шокова, и то баш најжешћих, између оцењивача и оног што оцењује. Наводимо с тим у вези речи Гетеове из преписке са Шилером: „Ако се о написаном и урађеном не говори са симпатијом и са извесним партијским одушевљењем, остаће од свега онолико о коликом не вреди говорити. Расположење, радост, учешће у стварима, једино је реално, и оно што ће даље реалност изазивати." Таква метода, наравно, тражи да рецензент са пуном активношћу свога духа и карактера чита књигу. По невољи, рецензенти читају врло често књигу само по морању, или из радозналости, и то радозналости нејасних извора; подмећу се дакле пасивно под књигу. Отуда њихове оцене испадају низ пригодних написа, случајно успелих или неуспелих, и отуда књижевни резултати тих написа, у колико их има, испадају нејединствени, разбијени, те значај њихов не може да напредује у органском порасту.

Обележје такве критике је пре свега у томе што је спољна и механичка. Механичка је зато што је спољна, а спољна је зато што расправља скоро искључиво повремене појаве, заблуде, конфликте, формуле, нејасности; задире због тога у локално и лично; а задрвши у то, то јест у гнездо шокова, губи из вида прави задатак оцене: да се делу извуче пројекција у области књиге и књижевности, и сматра главним послом оно што се назива: „ставити писца на своје место." Дакле, не књигу, него пре свега писца! А ставити га на то „своје место", где? Па разуме се, на терену утакмице, на тргу таштина. Тако се онда дешава да једно исто ауторско име — о делу се убрзо сасвим престане мислити и говорити — према разним оцењивачима и према „теренским" приликама, прска у најсупротнијим правцима, као лопта, као број у лутријском бубњу. Занимљиво је да при оваквим појавама често нема много одређене кривице баш до оних што оцењују.

Разлог је у једној општој заблуди: да људе који су само просветни радници, да њих, често и против њихове воље, натежу и истежу у области чисте литературе.

Та заблуда иде уосталом кроз векове. Писци историја књижевности упорно остају у тој заблуди, и ако им она ствара огромне тешкоће. Ко се бавио изучавањем повести литература, тај зна које серије згужваних имена вуку за собом те повести. То су имена којима у области праве књижевности нико не може да правилно одреди ни специју ни фамилију; док би у повести опште културе — рубрика: писменост — та имена имала прикладна места и категорије. Науке, егзактне, боље бране аутентицитет својих представника. Многобројни научни „изобрјетатељи", са њиховим штампаним теоријама од мале вредности, или од само опште културне вредности, брисани су из науке; али доспевају на неки начин са тим својим написима у литературу. Литература све то вуче, и пред тим невероватним наслагача радова мрси појмове у својим дисциплинама.

Критика о којој је овде реч, критика из дана у дан, критика спољна, рефлексна, механичка, носи скоро увек карактеристику момента у времену и карактеристику менталитета у некој књижевној републици, или у народу. Књижевне републике сваки час мењају шефове, заставе и уставе. Занимљивије је стога извући, летимично, наравно, извесна породична обележја оцењивача разних народа. Од два по способностима слична критичара, Енглез има често далеко већи обим знања и књижевног искуства него Француз, али је тај обим у контури испрекидан и неправилан, што значи да јединство културних моћи има слабих места. Енглез ће далеко лакше од Француза збунити научно и литерарно, исторично и лично. Француз, ма коликог обима да му је спрема, више је истоветан свугде у том опсегу, и зато се сваке тачке у правилном односу према нечем средишном. Француз има стога врло живо осећање за јединство, или разбијеност, и у области духа других људи, па и читавих књижевних и историјских периода; он гарантованије уопштава, јер јасније види везе класичног и модерног, научног и филозофског, субјективног и објективног. Енглез има наклоност да трага за особитим, врло личним, скоро тајанствено личним цртама писца; Француз више истражује обележја која значе исконско-човечно. Енглеска критика, отуда, испада понекад модернија, оригиналнија од француске, али с тим да енглески оцењивач залута у крајности, тамне строгости, или фриволности.

Тражећи нарочито оригинално и специално у човеку и писцу, Енглез иде до индискретности, до гоњења, чак мржње према своме објекту, ако се тај објект не да претражити и исповедити. Недавно умрли чувени биограф и критичар Страче је тако радио живот и дело кардинала Манинга. Такође не-

давно умрли Франк Харис, критичар Шоа, сматрао је да за оцену дела апсолутно мора имати податке о сексуалној природи Шоовој, и нашао начина да њега, лукавог Шоа, натера да му пошље два чудна, као под хипнозом написана писма. Француза, по правилу, не дохватају тако каприциозне или имагинативне идеје. Али има своје врсте застрањавања и у његовим мирним, рационалним методама. Међу разним разумима, у којима је Француз подједнако велики мајстор, има један, по француску малу и велику критику врло карактеристични разум, корозивни разум. Широки слојеви читалаца врло воле дрску, уочљиву, на око апсолутну логику тог разума. Навешћено једно место из Ренана. Ренан је, дакако, био врло велики писац, и никако није био критичар из дана у дан, али на неким местима у неким његовим књигама има обележја неаутентичне критичке мисли и методе, има аргументације врло корозивног разума. На једној страни *(Живот Исусов)* стоји: „Невероватно је да један човек, *(Јуда,)* који је благајник, и коме је јасно да би са смрћу учитеља изгубио то место, да би тај човек дао уносност свога посла за бедну суму од тридесет сребрника." Публика је задовољна: ето се распаде у прах једно веровање! Међутим, тај овејани разум проблематичан је колико и нека настраност.* Енглеског критичара привлаче не само особене, него још и мучне црте писца: ауторова робинсонска лутања по самом себи, његове муке око изнастављања самога себе у току стварања и рада уопште. Француз воли готову и целу фигуру, фундаментални строј у пуном дејству.

У једном се врло слажу енглески и француски критичар (критичари народа где критика врло високо стоји): да ће, и кад су оцењивачи из дана у дан, почешће изненадити озбиљним напором да изиђу из механике свога посла. При том, у једном смислу, Француз стоји далеко испод Енглеза: у тежњи за савлађивањем оних слабости у себи које је најтеже савладати, које су тако рећи органске у њему, толико личне да личност мало те не само с њима и постоји. Ни Енглез не савлађује те слабости лако, али их објави, и скоро учи свога читаоца како да на крају изврши потребно субтрахирање у својим утисцима. Француз је, сем по изузетку, веома личан, често до самозаљубљености, до нарцисизма; пре ће се решити за неку врсту камуфлаже, него што ће окрњити своју личност ма каквим признањем о тешкој слабости.

Немачки критичари држе вероватно пред очима златне речи свог највећег критичара, једног од светски највећих критичара, Гетеа: „да су речи ствар добра, али не најбоља; да

---

* „Благајник" Христов, то је само пародија на аргумент из категорије: благајник. Затим, проблем тешких издаја не начиње се испитивањем од задњих гестова, можда само симбола.

најбоље не постаје јасно кроз речи, него кроз дух који ради." Немац, и чита, и суди о прочитаном, задајући свом духу тежак и сложен посао; оцена немачка, отуда, и кад је врло кратка, излази врста расправе, чак погледа на читаве целине у књижевности, па чак на свет. Таква критика је претежно у ситној и специалној анализи, дакле је богата детаљима; али због великог апарата с којим је Немац ради, она остаје увек некако недовршена. Немац, нарочито ако се пореди са Французом, даје на неки начин недовољно гарантовану оцену у целини. Немац се тешко решава да искључи из једне повремене критике низове запажања и искустава, и зато му није лако осетити да ли је казао последњу реч о некој ствари, и да ли је прекинуо, завршио оцењивање прерано или прекасно. Као већином код немачких писаца и научника, тако је и пред очима немачког критичара „штоф" увек извор за бескрајна закључивања. Крајња сврха, за Немца, лежи стога увек негде врло далеко, и зато опет није свакад доста јасна. Баш немачки критичар само ретко може да стави под своју оцену оне познате речи Немца Лутера о апсолутној коначности: Бог нека ми буде милостив, друкчије не могу.

Руска критика, сва, предратна, емигрантска, совјетска, ма колико на изглед разноврсна, носи исте породичне црте: она је доста слободна од механизма; али је импровизаторски инвентивна; често растројено инвентивна. То је, с једне стране, критика народа без културних традиција; с друге стране, народа, који, и сам свеж, непрестано се још обнавља и варира мешавинама с најсвежијим крвима источних племена; народа, дакле, који излази пред свет бескрајно разнолик у даровитостима, а код којег је сваки талент везан непосредно за нагон, то јест за највећу снагу и највећу неодговорност. Руска критика је плаховита у изразу, и скоро увек идеалистичка у тежњи, бар у последњој својој тежњи. Руски оцењивач тражи и воли да буде племенит и нечим одушевљен, јер врло често мисли или осећа да је ту са неком мисијом. Отуда је у једној истој критици и распуштено слободан и догматичан.

У свакодневној критици разних народа запазили смо једну нарочито карактеристичну црту: осионост навика. Израз овај је у први мах чудан. Он значи темпераментне изливе оцењивача не толико у раду и истраживању, где темпераментност зависи од стварних резултата — него у опхођењу оцењивача са својим позивом и са ауторима, јер се ту може бити темпераментан на основу хотења и навика. Осионост и навика, то двоје се на први поглед искључује; јер навика као таква значи стање, и једнолике поступке. Осионост треба да потиче стварно из нагона или из воље. Код великог броја оцењивача, међутим, не опажа се у раду ни особити нагон, ни нека јака воља. Они су темпераментни, па постепено и

осиони, баш у сфери механике свога посла и у сфери својих навика. Међу те навике долази, уз много и разно, нарочито следеће: замењивање књижевног познавања дела површно-читалачким и каванским познавањем; неразликовање између оцене писца и оцене књиге; методе критичара такве да критика у сваком случају испадне лични триумф критичарев; заузимање непријатељског става због евентуалних симптома којима дело, случајно, осетљиво погађа у нечему оцењивача; упереност критике место претежно у област појмова, у област оних чулних слика које људи воле да подмећу под појмове; доста једнолика систематика критичких појмова, у вези са серијом једноликих критичких термина; и т. д. Те навике, доследне по облику и гестима, широка публика, погрешно, почне убрајати у интелектуалне карактеристике оцењивача, а оцењивач, што је још кобније погрешно, почне да их сматра способностима својим, дакле пуноправним снагама у себи. Од тога момента дејствовање и дејство навика постаје још силовитије. Што даље, све горе. Што више таквих осиљених навика у оцењивача, оцењивач све већа сила у очима, прво, широких слојева читалаца, па већине читалаца, па најзад и многих писаца — сила пред којом треба дрхтати као пред несрећом својом.* Што већи такав успех оцењивача, осионост његових навика све више без контроле, све осионија. Са бруталношћу својих навика иду такви људи често до садизма.

После напомена учињених овде у смислу оцена и оцењивача извесних категорија, можда је добро истаћи један конкретан и данашњи пример скоро идеално хуманог и високо културног оцењивачког рада, уједно ретко скромног рада. Тај оцењивач и критичар јесте Француз Е. Жалу, уосталом многима добро познати стални рецензент листа Nouvelles littéraires. Знање тога савесног читача и оцењивача расте из дана у дан огромно. Његов дар расте, кроз чудесан напор да оправда себе у свом позиву. Тај човек, између другог, има врсту феноменалног памћења, које му при писању сваке оцене враћа у сећање низ написаних оцена, ставља дакле једнако и самог критичара пред своје проблеме. Стил и терминологија Жалуа, тако су добронамерно и поштено опрезни, да се, рекли бисмо, свака његова реч осврће за својим трагом и учинцима. Тај човек никад не изобличује, не срамоти: он одсеца само да би испод одсеченог нашао и показао здраво, и зарадовао се томе. И сам творац, Жалу носи у себи умет-

*) Мало људи, на жалост, знају да пораз на пољу неког рада никад није несрећа, јер су у човеку извори енергија бескрајни. Све што се ради, може се опет и боље и боље радити. Ако пак ни боље рађено није добро рађено, може се заменити другим радом. Живот је кратак и тесан! — толико је много оно разноврсно што човек може радити упоредо, или узастопно.

нички идеал, и уме да осети у туђој књизи и у другом писцу уметнички идеал. Никада тај критичар није завезао крт однос између себе и књиге коју је читао, а чита их безброј. Никада његова критика није охол разрачун, ако баш мора да буде рачун. Никада Жалу на штету аутора не надовезује још и бол и унижење. Жалу је учитељ кроз своје оцене, он је учитељ својом личношћу. Гете би упро прстом у њега са оном дивном својом речју: Ein Leben ohne Geräusch. Зажали читалац понекад што Жалу мора да буде и одвише редован и сериалан сарадник листа. Нама је врло драго што ову белешку завршавамо с помишљу на њега, на тог критичара који некад мора и да осуди, и да разгради, али који никада није заптио или отровао извор енергија.

И. С.

Научни преглед

ПРЕДРАТНО И ПОСЛЕРАТНО МЕЂУНАРОДНО ЈАВНО ПРАВО

Г. Кунц, један од млађих истакнутих претставника нормативне школе у области међународног јавног права, противставља старо предратно међународно јавно право новом, послератном, као статичко динамичком, и указује како ће се ово последње (послератно) израдити у смислу своје динамичке природе.[1])

Врло вештом руком и са пуно примера оцртава Кунц предратно међународно право као право где су државе полагале важност највише на то да имају што већу слободу у акцији, — и врло добро запажа кад указује на низ установа у којима се потврђује начело да свака држава држи што може (фактички), почев од ефективности код стицања својине па све до **debellatio,** потпуног заузећа једног земљишта. То предратно право имало је за циљ да сачава статус кво, да легитимише постојеће стање и тако очува, на овој основи, мир. У колико је било динамичких момената, они су значили само политичке максиме као што је начело неинтервенције или начело равнотеже сила, а доцније начело националности. Наравно да је било правних правила нужних за промену уговора, за приступ (адхезију) или иступ. Али оне су значиле практично мало. Еминентно динамичан карактер је носио рат, са свима својим принципиелним недостацима. Норме, које су имале да послуже мирном решавању, и према томе развијању међународног права, биле су, као што је познато, далеко од својег савршенства. Мирно решавање сукоба, без опште обавезе, ограничавало се само на „правна питања". Шта значи све оно што нам доноси послератно, ново, право које почиње са стварањем Друштва народа и завршава Келог-Бријановим пактом? Ако хоће да се све мере и сви моменти изразе једном речи: то је мирно решавање спорова. И писцу је нарочито стало до тога да нагласи да чл. 19. Пакта Д.Н. значи да се могу мењати сви уговори, кад су постали неприменљиви и кад је створена таква међународна ситуација

[1]) Statisches und dynamisches Völkerrecht (Separatabdruck aus d. Gesellcshaft, Staat und Recht, Festschfrit Hans Kelsen tum 50 Geburststage gewidmet, 1930).

„чије би одржање могло довести у опасност светски мир" без обзира да ли су у питању територијалне или које друге промене. Овим чланом је проблем динамичког међународног права постављен први пут у потпуности, и ако нам ни овај члан овакав какав је, не пружа још потпуно задовољавајуће решење. Тако на пр. по овом члану, како то мисли Кунц, промене су само изузетне; не постоји дужност већ само право тражити промене када буду потребне у интересу мира, и т. д.

Супротност, коју Кунц повлачи између статичког и динамичког права је у ствари супротност једног, ако смемо тако рећи, ратничког и индивидуалистичког права и, с друге стране, мирног и солидаристичког. Предратно, старо право у једном смислу је било још и више динамичко него послератно. Кад каже динамичко, Кунц зацело мисли на сретства мирног решавања сукоба. Али, кад теорија сматра и рат као једно правно средство, средство самопомоћи, и то баш теорија којој припада Кунц, онда је одиста питање у колико се може горње разликовање предратног и послератног права као статичког и динамичког одржати. — Могло би се можда говорити о таквом разликовању у **политичком** смислу? Али у том смислу предратно право је било пре динамичко него статичко. Довољно ће бити, ако наведемо пример да се предратно право развијало од система равнотеже ка националном принципу, који се свакако мора признати, у политичком погледу, револуционарним и, дакле, динамичким.

Ипак сама ова школа морала је признати несавршеност међународног права у пркос томе, што рат обележава једним правним средством. Она, на име, види у међународном праву право на истом ступњу развитка, на коме се налазило и унутрашње право приватних заједница, кад није било уопште суда и егзекуције у име заједнице. И Кунц, такође, конструише рат као правно средство самопомоћи, али признаје његове велике недостатке, који би се састојали у томе, што је то средство, — и ако правно, на име, средство самопомоћи, — праћено великим злоупотребама због недостатка објективних критериума да се утврди кад ће бити оправдано и потребно да се државе послуже њиме, и што код њега не одлучује право него *сила* и бајонети. Ови моменти, нарочито овај последњи, откривају дубоки недостатак међународног права, и чак његову унутрашњу противречност, докле год у њему важи рат као сретство самопомоћи. Чим немамо никаквих гарантија да ће победити онај који има права, не знамо више шта остаје од права уопште. То показује сасвим јасно не само да рат има великих недостатака као правно средство, него да између њега и права постоји једна унутрашња контрадикција.

Каже се обично да право претставља мир, али у миру има увек и борбе. Борба и мир су релативни појмови (као ред и неред). И у унутрашњем праву се, на основу слободне конкуренције, развија борба у којој често страдају слабији, и ако су у праву. И та борба може да односи хиљаде егзистенција. То је баш случај са слободном конкуренцијом у капиталистичком друштву, која је толико хваљена, али и толико критикована и још више проклињана. Али та борба је правно регулисана, заснована на праву, и ако се ту добија или губи у крајњој линији (или бар индиректно), *по праву*. У рату може победити и држава која баш није имала право, или која је кршила међународно право; ни победа ни пораз нису по праву. До душе, ми немамо ни у држави гаранције да ће највиши државни орган, или који други, поступити по праву, и политички живот нам показује извесно неслагање између прописаних норми и њиховог остварења, (на пр. нормално има један проценат неуставних закона). Али код рата постоји једна принципиелна супротност силе и права. Према томе, може се рећи да је постулат права, тачније, идеје права да се рат уклони као средство за решавање спорова. Најтачније је, ако се каже да је право обухватило међународне односе само делимично, управо да оно није успело, да продре у оно што чини језгро односа међу државама, и да ће их обухватити у потпуности тек кад рат више не буде допуштен. У осталом, шта значи то „несавршено" право и право „са великим недостацима", како се Кунц изражава о међународном јавном праву, — ако не ипак да немамо ту још недовршено право у његовој потпуности? — Овим није никако искључено да сама међународна заједница располаже оружаном силом, војском и полицијом, и, следствено, није искључен „рат". Али то више неће бити, у правном смислу, рат, него казна при чијем извршивању може настати оружани сукоб између међународне заједнице и државе, која се огрешила о међународни поредак. Није важно овде утврдити ближе правне односе између међународне заједнице и једне такве државе. Истина, развој унутрашњег права је био у томе смислу да оно заштићује живот појединаца, и забрањује најстрожије „крваве" обрачуне. Али то долази колико од тога, што право собом обухвата и треба да обухвата, минималне и елементарне моралне захтеве, или, ако хоћете, минималне и елементарне захтеве солидарности, толико и што је у таквој ситуацији да се ту не може развити „рат" међу државом и појединцем (злочинцем) због несразмерне надмоћности прве над другим. Али и у међународним односима оружана сила би имала да буде последње средство, ultima ratio legis.

Из свега изложеног излази да се не може направити разлика између предратног и послератног међународног јав-

ног права као између статичког и динамичког. Најбоље је остати при разлици између индивидуалистичког и солидаристичког права. Индивидуалистичко је предратно право, јер је било у њему главно слобода и интерес појединих држава; солидаристичко је послератно јер се води сада рачуна колико о појединим државама толико и о општим интересима. Ово ће бити још јасније кад укажемо ниже на претпоставке солидарности међу државама — да би се спорови могли решавати мирним путем.

*

Код Кунца, међутим, има још ите једна главна мисао, са којом се можемо пре сложити него несложити. Сасвим је тачно кад Кунц тврди да упоредо и истовремено са уређењем мирног решавања спорова ваља стварати могућности за довољно лаке промене у односима. Обезбеђење мира се не да ни замислити без могућности промене у односима. На последње две странице своје доста опсежне расправе он поставља једно важно и интересантно питање — које је умео, пре њега, да постави јасно увек оштроумни, модерни познати државноправни писац, Карл Шмит[1]) —, питање: је ли важније имати утврђен поступак за мирно решавање, односно за промене и отстрањење свега онога што би могло проузроковати рат, или пак имати утврђена правила (норме), на основу којих ће се решавати сва питања, која се покрену међу државама. Он се ту није могао сложити са К. Шмитом, (као у осталом и са другим неким писцима.) Карл Шмит види баш у недостатку ових правила и управо у немогућности да се она поставе, или, још одређеније, да се државе сложе и поставе извесна општа правила да се сва питања, ма каква она била, економска као и политичка, могу на основу њих решити, основну тешкоћу да се изради међународноправни поредак по начелу мирног, споразумног решавања. Насупрот таквом мишљењу, Кунц ставља своје, по коме је довољно да постоји поступак мирног решавања, остављајући будућем развоју утврђивање таквих општих правила. Овакво једно гледиште може бити потпуно исправно. (Јер, као што је познато, има права која су постајала казуистичким утемп путем прецедената и путем конкретних индивидуалних аката.) Али такво гледиште има једну социолошку претпоставку, а на име, да ће увек бити могуће да се нађе једно повољно решење. Усвајање мирног решавања спорова претпоставља већ собом могућност да постоји толико развијена воља за миром код држава, да ће с једне стране радо пристати на одлуке међународне заједнице, чак и о својим животним питањима, и с друге стране, да ће државе међусобно бити довољно пра-

[1]) Узгред буди речено, он се на почетку своје научне каријере, потписивао и Доротић, али доцније почео га стално изостављати.

вичне. Али, смемо ли ми рачунати са вољом за миром, ако не не постоји довољно узајамног поверења и правдољубља и, обрнуто, смемо ли рачунати на правичност људску, крхку, несавршену и релативну, ако не постоји и довољно воље за миром? Кад би те две ствари (и прве две и друге две) биле растављене, и једна од њих изостала, онда би то, одиста, била изванредно тешка ситуација, и теза Кунца, социолошки оцењена, не би се могла одржати. Али у истини, воља за миром и правичност потичу из истог извора, из чињенице узајамне зависности држава или солидарности. И зато и морамо закључити да је теза Кунца у начелу исправна и са социолошког гледишта.

На жалост, ми морамо констатовати, да се данас ни свест о међународној заједници — она свест која не остаје само у области теоретисања него активно делује, — ни осећања солидарности и правичности или поверења, нису развила у сразмери са стварним стањем узајамних односа. И то је оно што отежава да се учврсти систем регулисања односа мирним путем. Из њих, међутим, уз помоћ техничких средстава и потребних органа, треба да изникне ново, солидаристичко међународно јавно право и, доцније још, и велики, солидно изграђени системи федерација континената и света.

Истина, данас у једној важној области социалног живота, економској, државе воде политику национализма и протекционизма, што ће рећи политику ограђивања, и понекад и то и у пракси, та и таква политика се везује са социалном и социалистичком идејом (на пр. случај Хитлероваца,и, у осталом свих, државних или националних социалиста). И ничу још идеје о самосталности националних култура и чак о самониклости (на пр. код Евразијаца). Али стоји једно као сигурно, да модерна европска култура и, по једном јако распрострањеном гледишту, култура у опште, почива баш на интернационалним везама. Треба и овог пута поновити иначе добро познату мисао да индивидуално не искључује социално а национално интернационално, него се баш условљавају узајамно.[1])

При крају морамо још напоменути да није довољно, ма колико било то важно, да постоје арганизација и средства, и да није довољно такође утврдити правила, на основу којих ће се мењати правни односи према потреби — него да је потребно исто тако створити такве основе, да неће бити потребне вечите промене. Свака већа промена значи један потрес, и треба је извести кад односи (као и гледишта) сазру

[1]) В. о томе са економског гледишта: Dr. M. Мирковић, Спољна трговинска политика, 1912 Закључак (ст. 168 - 169).

довољно. Ако је тачно да је потребан правни поступак, и то довољно еластичан за промене у односима, промене саме по себи не могу бити идеал, као што не може бити индиферетно ни какве су то промене.

Б. Тасић

Напомена: Ми смо сами пре Куицовог чланка писали:. „То ми хоћемо такође и мир као самосталну вредност, као најбољи метод и нормално употребљив При томе још тражимо да се нађу методи расправљања спорова довољно еластични, као и такође добре воље да се врше и потребне промене у односима по правичности' Архив са правне и друштвене науке,новембра 1931, ст 328–329 В Такође Рат или мир? (Српски књижевни гласник, 1 јула 1931 ст. 276.

Као што се могло видети, Куиц заступа гледиште такође о смислу чл. 19. Пакта друштва Народа веома повољно по ревизију уговора у сагласности са гледиштем о потреби еластичне промене у односима. Али ни супротно гледиште, као на пр Dr. M. Радојковића (La révision des traités, et le Pacté de la Société des Nations, 1930, једна од најбољих наших велератних докторских веза) не искључује промене, само тражи „дубоку промецу услова и ситуације земаља" и „нове чињенице које нису постојале у моменту кад су уговори у питању били закључени."

5

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

	Смештај у библиотекама	
	Немањина 22-26	А. венац 1
1. ШТА ПТИЦА КАЖЕ Видосав Стевановић Београд: Дерета, 2011.	+	
2. НИШЧИ Видосав Стевановић Београд: Дерета, 2011.	+	
3. СЛАВА Данијел Келман Београд: Дерета, 2011.	+	
4. СУНЦЕ И СЕНКА: роман о Ерику Винтеру Аке Едвардсон Београд: Дерета, 2010.	+	
5. СУМРАК Дмитриј Глуховски Београд: Дерета, 2011.	+	
6. ТРИ ЖИВОТА Жоао Тордо Београд: Дерета, 2011.	+	
7. ТРИСТРАМ ШЕНДИ Лоренс Стерн Београд: Дерета, 2011.	+	
8. ЗЛАТНИ МАГАРАЦ Апулеј Београд: Дерета, 2011.	+	
9. ЖЕНА КОЈА ЈЕ ЗАРОНИЛА У САМО СРЦЕ СВЕТА Сабина Берман Београд: Дерета, 2011.	+	
10. ЖУТА МРЉА Снежана Бошковић Београд: Дерета, 2011.	+	
11. КАМЕНИ БРОДОВИ Саво Стијеповић Београд: Дерета, 2011.	+	

	Смештај у библиотекама	
	Немањина 22-26	А. венац 1
12. ЛИЧНИ ЧУДЕСНИК Жозе Едуардо Агвалуза Београд: Дерета, 2011.	+	
13. НАШИ Предраг Смиљковић Београд: Дерета, 2011.	+	
14. ПРАВО НА ЖУДЊУ Андре Бринк Београд: Дерета, 2011.	+	
15. ПРИРУЧНИК ЕПИКТЕТОВ Аријан Београд: Дерета, 2011.	+	
16. РОМАНСА СА МЕСЕЦОМ Марина Москвина Београд: Дерета, 2011.	+	
17. САРАТ И ВИПУЛИ Стеван Пешић Београд: Дерета, 2011.	+	
18. ТЕЧНИ КРИСТАЛ: антологија српског микроесеја XX века Београд: Дерета, 2011.	+	
19. ЋУТАЊЕ Шјусаку Ендо Београд: Танеси, 2011.	+	
20. ДУГ ПУТ КРОЗ МРАЧНУ НОЋ Шига Наоја Београд: Танеси, 2011.	+	
21. ИСПОВЕСТ МАСКЕ Јукио Мишима Београд: Танеси, 2010.	+	
22. ПРИЧА О СЕКАЧУ БАМБУСА Београд: Танеси, 2010.	+	
23. БАЗЕН: три новеле Јоко Огава Београд: Танеси, 2011.	+	

	Смештај у библиотекама	
	Немањина 22-26	А. венац 1

24. ВЕЧИТА СМРТ ОД ЉУБАВИ ЈАЧА:
антологија хиспаноамеричке приче +
Београд: Танеси, 2011.

25. ЧЕТИРИ НОВЕЛЕ
Кензабуро Ое +
Београд: Танеси, 2010.

26. ПАКАО И ДРУГЕ ПРИЧЕ
Рјуносуке Акутагава +
Београд: Танеси, 2011.

27. ЛЕПОТА И ТУГА
Јасунари Кавабата +
Београд: Танеси, 2010.

6

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ ЗА ПЕРИОД МАЈ-ЈУН 2012. ГОДИНЕ

1. НЕШТО ДОБРО
   Казати Модињани
   Београд: Evro-Giunti, 2010.

2. ЗЛАТНА ОБАЛА
   Нелсон де Мил
   Београд: Лагуна, 2010.

3. КОНСТАНТИНОВО РАСКРШЋЕ
   Дејан Стојиљковић
   Београд: Лагуна, 2009.

4. КРАЈ СЕЗОНЕ
   Предраг Јовановић
   Београд: Лагуна, 2011.

5. ЛЕТЊЕ ЛАЖИ
   Бернхард Шлинк
   Београд: Plato Books, 2011.

6. САГА О КОРТНИЈЕВИМА
   Вилбур Смит
   Београд: Моно и Мањана, 2004.

7. ДВЕ ХИЉАДЕ ШЕСТСТО ШЕЗДЕСЕТ ШЕСТ (2666)
   Роберто Болањо
   Београд: Лагуна, 2011.

8. ТРОПСКО СУНЦЕ СЛОБОДЕ
   Ана Марија Машадо
   Београд: Evro-Giunti, 2011.

9. У ОКРИЉУ
   Рејчел Каск
   Београд: Порта либрис, 2007.

10. УЛИЦА СВИЛЕ
    Режин Дефорж
    Београд: Лагуна, 2009.

ПРЕПОРУЧУЈЕМО

1. Radić Radivoj: KONSTANTIN VELIKI – NADMOĆ HRIŠĆANSTVA / Beograd: Evoluta, 2010.

Preuzeto sa sajta: http://www.knjizara.com/knjige/knjiga/129673_Konstantin+Veliki+-+nadmo%C4%87+hri%C5%A1%C4%87anstva_ISBN:978-86-85957-38-3

Deset poglavlja koja čine knjigu bave se rimskom istorijom i istorijom hrišćanstva prva tri veka posle Hrista, Konstantinom Velikim, koji je prepoznao veliku snagu nove religije i tako je otpočela nova epoha u svetskoj istoriji.
Knjiga ide u susret proslavi 1700-godišnjici od donošenja Milanskog edikta, problematizuje i osvetljava pojedine događaje koji su važni za razumevanje života i ličnosti Konstantina. Slede poglavlja o samom Konstantinu Velikom i događajima iz njegovog vremena i na kraju poglavlja koja se bave Konstantinovim nasleđem, odnosno onime što se dogodilo nakon njegove smrti pa do kraja IV veka kada je hrišćanstvo trijumfovalo. Autor je dotakao i pitanje o umiranju hrišćanstva koje je postavljano u 20. veku, u vremenu koje su obeležile ideologije neprijateljski nastrojene prema religiji, razdoblju vrtoglavog rasta tehnologije, periodu promena koje su na ivici da izmaknu nadzoru. Učinilo se da za Boga ima sve manje mesta, i načeo temu o kojoj bi trebalo razgovarati iz ugla 21. veka...

Preuzeto sa sajta: http://www.svetigora.com/node/8536

Knjiga se, na popularan način, bavi Konstantinom Velikim, prilikama u Rimskom carstvu prije početka i u vrijeme njegove vladavine, i razlozima koji su ga naveli da 313. godine donese Milanski edikt, čime je hrišćanima dozvoljeno da javno mogu da ispovjedaju svoju vjeru. Knjiga, koja je kao i prethodne Radićeve knjige, pisana pitko nudi niz zanimljivih detalja, zapažanja, i istorijskih paralela koje se ponavljaju i u našem vremenu.

2. Mersije Paskal: VOZ ZA LISABON / Beograd: AED studio, 2009.

Preuzeto sa sajta: http://www.delfi.rs/ka1un6430/delfi_knjige_nocni_voz_za_lisabon.html

Švajcarski profesor klasičnih jezika i portugalski neostvareni pisac u neku ruku su dvojnici koji se nikad nisu sreli, ali su se njihovi životni putevi ukrstili na najzapadnijoj tački Evrope, odakle su moreplovci nekada isplovljavali ka nepoznatom, pitajući šta je s one strane mora. Obojicu ih muče borhesovska nesanica, strah od slepila i smrti, kao i suzbijena osećanja prema ženama poetičnih imena, od kojih neka imaju svoje parnjake u svetu pop-kulture, asocirajući na francusku glumicu Viržini Ledojan ili portugalsku pevačicu Mariju Žoao.

Preuzeto sa sajta: http://www.plato.rs/knjiga-No%C4%87ni-voz-za-Lisabon-67023

U romanu Noćni voz za Lisabon nastavnik grčkog i latinskog Rajmund Gregorijus usred časa napušta gimnaziju u kojoj predaje. Obuzet strahom od svesti o proticanju vremena, ostavlja svoj sređeni život i, noćnim vozom, kreće za Lisabon, kako bi sledio trag Amadea de Prada, čiju knjigu nosi sa sobom. Od zapisa ovog tajanstvenog Portugalca o ljubavi, usamljenosti, konačnosti, prijateljstvu i smrti više ne može da se odvoji. Gregorijus prati tragove tog fascinantnog čoveka i postepeno ga upoznaje. Uzbudljivo putovanje odvodi ga sve dublje u Portugalčevu istoriju, oko koje se ispredaju legende, ali otkrića do kojih dolazi mogu da ga koštaju života... No, kakve to posledice ima za Gregorijusov život? Može li se, jednostavno, otići i ostaviti za sobom sve ono na šta je čovek navikao? Ovaj roman je višeglasni spev o putovanju, ne samo kroz Evropu nego i kroz naše misli i osećanja.

„Uzbudljiva avantura. Prekrasan roman."

(Der Spiegel)

„Svojim novim romanom, Mersije je prevazišao samog sebe. Knjiga se čita bez daha i gotovo da je nemoguće ispustiti je iz ruku."

(Die Welt)

„Kriminalistički roman koji duboko zaseca u ljudsku psihu i za čije je posledice nemoguće jemčiti. Upečatljiva knjiga."

(Die Zeit)

3. Petrović Goran: TUŽNI KLOVN: zapisi iz bliske i gore prošlosti / Beograd: Dobar naslov, 2011.

Preuzeto sa sajta:
http://www.dobarnaslov.co.rs/vmchk/Anagraf/Biblioteka-Anagraf-Edicija-Cogito/Tuzni-klovn

O knjizi: …šetajući po ko zna koji put drugim spratom krila Denon (u pariskom Luvru) i gledajući natenane Flamance, u jednoj od sporednih soba ugledao malenu sliku na koju do tada očigledno nisam obratio pažnju i počeo grohotom da se smejem. Na trenutak sam se uplašio svog smeha i reakcije drugih posetilaca koji bi to mogli da protumače kao nepristojnost, ali nisam mogao da se suzdržim jer je doživljaj bio jači od mene. Pogađate, na slici je bio on, TUŽNI KLOVN. Odnosno ne baš on, već Nicholas Kratzer koji neodoljivo podseća na njega a koga je naslikao Hans Holbein mlađi, nemački slikar iz XVI veka. Naravno da sam nakon prvog viđenja ove slike i svaki sledeći put „hodočastio" do nje i slatko se smejao jer je Kratzerova sličnost sa mojim „junakom" frapantna. Zato je ova slika na naslovnoj strani!

O autoru: Goran Petrović, (1961, Topola). Završio Pravni fakultet u Beogradu a od 1986. radio u Službi državne bezbednosti Srbije na operativnim poslovima. Nekoliko godina šef prestižne Američke grupe. U SDB radio do maja 1999. kada ga je JUL–ovsko rukovodstvo na farsičnom i montiranom disciplinskom procesu optužilo za izdavanje državnih tajni i bez ikakvih dokaza izreklo mu meru prestanka radnog odnosa. Na prvoj sednici prve demokratske vlade Srbije krajem januara 2001. postavljen za Načelnika Službe, odnosno tada Resora državne bezbednosti Srbije. Posle samo dva meseca, zbog vanrednih rezultata, unapređen u čin generala policije. Krajem 2001. zbog neslaganja sa politikom Vlade prema pobuni Jedinice za specijalne operacije podneo ostavku. Potom vodio Službu za istraživanje i dokumentaciju u Ministarstvu spoljnih poslova do proleća 2004. Ubrzo nakon formiranja Vlade Vojislava Koštunice, dao otkaz na mesto savetnika ministra unutrašnjih poslova i napustio policiju.

Bavio se novinarstvom, pisao kolumne, komentare i stručne tekstove za Nezavisne novine iz Banjaluke, Politiku, NIN, Danas, Press, Borbu i geopolitički časopis Limes plus. Tokom školske 2005/06. bio predavač na Akademiji za diplomatiju i bezbednost u Beogradu na predmetu Bezbednost uživo. Jedan od osnivača Liberalno demokratske partije Srbije. Trenutno angažovan u nevladinom sektoru.

4. Ćirković Simo C.: KNJAZ MIHAILO OBRENOVIĆ – Život i politika / Beograd: Dereta, 2011.

Preuzeto sa sajta: http://www.dereta.co.rs/knjiga.jsp?id=17338

Knjiga *Knjaz Mihailo Obrenović – život i politika* je intimna studija o vremenu koje je obeležilo stvaranje Srbije. Napisana jasno, precizno, dokumentovana istorijskim činjenicama, ova knjiga će biti i podsetnik na stvaranje jedne države, a isto tako i opomena da budućnost mora da se podseti prošlosti. Ovo je hronika jedne porodice koja ostavlja neizbrisivi trag iza sebe.
Životna i vladalačka sudbina srpskog knjaza Mihaila Obrenovića III (1823-1868) tesno je skopčana sa razumevanjem jednog sudbonosnog vremena kakvo je bilo razdoblje u kome se nisu stopile političke težnje i lične želje ovog vladaoca, koji je Srbiji ostavio zavetnu misao, program isuviše moćan da bi ga ostvario jedan naraštaj.
Srbija knjaza Mihaila bila je središnja sila balkanskog hrišćanskog sveta i ovo je povest o tom vremenu i njenom velikom predvodniku u balkanskom olujnom trouglu, gde se istorija ne piše mastilom već krvlju.